

**BEDENSEL VE GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN TRAFİKTE
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Bayram GEZEN

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TRAFİK PLANLAMASI VE UYGULAMASI ANABİLİM DALI**

**GAZİN ÜVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

HAZİRAN 2014

Bayram GEZEN tarafından hazırlanan “Bedensel ve Görme Engelli Bireylerin Trafikte Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Gazi Üniversitesi Trafik Planlaması ve Uygulaması Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Yrd. Doç. Dr. İbrahim ATILGAN

Makina Mühendisliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Başkan : Prof. Dr. Adnan SÖZEN

Enerji Sistemleri Müh. Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Doç. Dr. Ebru V. ÖCALIR AKÜNAL

Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez savunma tarihi:/...../.....

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....
Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Bayram GEZEN

BEDENSEL VE GÖRME ENGELLİ BİREYLERİN TRAFİKTE
KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Bayram GEZEN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Haziran 2014

ÖZET

Ülkemizde, toplam nüfusun yaklaşık %12,29'unu engelli bireyler oluşturmaktadır [1]. Bu oran, bir ülke için azımsanamayacak derecede yüksek bir oran olmakla birlikte engelli nüfusun bu kadar yüksek olduğu ülkemizde ev dışı aktivitelerinde yaşam kalitesinin artırılması için trafikte ve kentsel mekân düzenlemesinin engellileri de dikkate alacak biçimde tasarlanması bir zorunluluk arz etmektedir. Birbirlerinden farklı engellilik türleri de dikkate alındığında, değişik engellere sahip bireylerin trafikte ve kentsel mekânda, engelsiz bireylerin sahip olduğu gibi rahat bir hareketliliğe sahip olmadığı açıktır.

Ülkemizde engelli bireylerin yaşadığı sorunlar sadece fiziksel mekânla sınırlı kalmamakta, bu sorunlar engelliler için hayatın her alanında önemli ve engelin türüne göre değişen, birbirinden farklı problemlere neden olmaktadır. Öncelikle tutum farklılıkları engelli bireyin sosyal gereksinimlerinin karşılanamaması gibi gerek sosyal bunun neticesi olarak, gerekse psikolojik anlamda olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Diğer bir etken de çalışma hayatına girmekte zorlanırken işe alım sürecinde de sorunlar yaşamaktadır. Bu şekilde ayrımcılığa uğrayan birey, çoğu zaman eğitimini aldığı işi yapamamakta ve bu nedenlerle maddi sorunlar yaşayarak sosyal hayattan önemli bir şekilde uzaklaşmaktadır.

Engelli bireylerin özellikle toplu taşıma araçlarını daha rahat kullanmalarına, kaldırımlarda daha rahat hareket etmelerine, karşıdan karşıya daha kolay geçebilmelerine yönelik öneriler sunulmuştur. Engelli bireylerin hareketlerini kısıtlayıcı mekânsal tasarımlara yönelik öneriler getirilmiştir.

Bilim Kodu : 801.2.035
Anahtar Kelimeler : Fiziksel, görme, engelli, trafik sorunları
Sayfa Adedi : 83
Tez Yöneticisi : Yrd. Doç. Dr. İbrahim ATILGAN

THE PROBLEMS OF SOLUTION ANALYSIS, PHYSICAL AND VISUAL
DISABLED PEOPLE FACED WITH TRAFFIC

(M.Sc. Thesis)

Bayram GEZEN

GAZI UNIVERSTY

GRADUATE SCHOOL OF NATUREL AND APPLIED SCIENCES

June 2014

ABSTRACT

In our country, the total population of about 12.29% consists of individuals with disabilities [1]. This rate for a country not to be underestimated higher rate although the disabled population is so high in our country where outside the home in activities improving quality of life for the traffic and urban spatial arrangements of the persons with disabilities to take account of designing is necessity. Considering the different between types of disabilities, individuals with different disabilities in traffic and urban space, unobstructed mobility of individuals as having to have a comfortable is clear.

In our country, the problems of people with disabilities are not limited only to physical spaces, these issues important for people with disabilities in all areas of life and depending on the type of obstacles, leads to problems are different from each other. First differences of attitude as the inability to meet the social needs of individuals with disabilities as a result of this social need, as well as negative results in psychological causes. Another factor being forced to enter working life also faces problems in the recruitment process. Discriminated against in this way, individuals can not do the job most of the time trained and experienced financial problems, the disabilities move away the social life.

Especially individuals with disabilities to use public transport more convenient, more comfortable on the pavement to move, easier to be passed across proposals were submitted for. Restricting the movement of people with disabilities suggestions have been made for spatial design.

Science Code : 801.2.035
Keywords : Physical, visual, disabled, traffic problems
Page Number : 83
Supervisor : Assist. Prof. İbrahim ATILGAN

TEŞEKKÜR

Bu tez alıőmasında her zaman yanımda olup beni yönlendiren, destek olan saygıdeğer hocam Yrd. Do Dr. İbrahim ATILGAN'a, yine kıymetli tecrübelerinden faydalandığım Doç. Dr. Ebru Vesile ÖCALIR AKÜNAL'a, ayrıca manevi destekleriyle beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan çok değerli aileme teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR	xix
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ARAŞTIRMASI.....	5
3. KAVRAMLAR VE TANIMLAR	7
3.1. Engelliliğe İlişkin Tanımlamalar ve Engelliliğin Sınıflandırılması	7
3.1.1. Engelliğin tanımı	7
3.1.2. Engelliliğin sınıflandırılması	9
3.2. Engelliliğin Türkiye’de ve Dünyada Yaygınlığı	14
3.3. Engelli Olmanın Sosyal ve Psikolojik Etkileri	15
4. ENGELLİLERE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER VE YEREL YÖNETİMLER	21
4.1. Yasal Düzenlemeler	21
4.1.1. 5378 Sayılı özürlüler kanunu	21
4.1.2. 3194 Sayılı imar kanunu	22
4.1.3. Avrupa kentsel şartı	22
4.2. Engellilere Yönelik Standartlar	22
4.2.1. TS 12576: Şehir içi yollar-özürlü ve yaşlılar için sokak, cadde, meydan ve yollarda yapısal önlemlerin tasarım kuralları	23

	Sayfa
4.2.2. TS 12460: Şehir içi yollar, raylı taşıma sistemleri bölüm 5: Özürlü ve yaşlılar için tesislerde tasarım kuralları	24
4.2.3. TS 9111: Özürlü insanların ikamet edeceği binaların düzenlenmesi kuralları	25
4.3. Yerel Yönetimler	25
4.3.1. Mevcut durum.....	26
4.3.2. Yerel yönetimlerin düzenlemeleri uygulamada karşılaştıkları sorunlar	27
5. UYGULANAN YÖNTEM	29
5.1. Araştırmanın Amacı	29
5.2. Örneklem	30
5.3. Veri Toplama Aracı	30
5.4. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi	31
5.4.1. Araştırmaya katılan bireylere ilişkin bulgular	32
5.4.2. Engelli bireylerin trafikte karşılaştıkları sorunlar ve kentsel mekan kullanımı ile ilgili bulgular	32
6. BULGULAR VE YORUM.....	35
6.1. Araştırmaya Katılan Bireylere İlişkin Bulgular	35
6.1.1. Cinsiyet	35
6.1.2. Yaş.....	36
6.1.3. Eğitim durumu	37
6.1.4. Medeni durum.....	38
6.1.5. Çalışma durumu ve nedeni	39
6.1.6. Sosyal güvenlik durumu	40
6.1.7. Gelir durumu.....	41
6.1.8. Engelliliğin türü	41

	Sayfa
6.2. Engelli Bireylerin Trafikte Karşılaştıkları Sorunlar ve Kentsel Mekan Kullanımı ile İlgili Bulgular	42
6.2.1. Sık kullanılan mekanların değerlendirilmesi	42
6.2.2. Ulaşım araçlarına giderken ve binerken karşılaşılan zorlukların değerlendirilmesi	43
6.2.3. Olası gidiş-gelişler’de sınırlılıkların değerlendirilmesi.....	44
6.2.4. Kentsel mekânda günlük ihtiyaçların karşılanabilmesi	45
6.2.5. Kamuya ait binalardan yararlanabilme	47
6.2.6. Eğlence mekânlarına gitme sıklığının değerlendirilmesi	48
6.2.7. Kent içi toplu taşıma araçlarından faydalanabilme	49
6.2.8. Ankara kenti genelinde toplu taşıma aracı tercihi.....	51
6.2.9. Kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliklerine katılım durumu.....	53
6.2.10. Ev dışında geçirilen zaman değerlendirilmesi	54
6.2.11. Ev dışındaki aktivitelerin kendi başına yapabilme durumu	55
6.2.12. Bazı şeyleri mekan tasarımı izin vermediği için yapamama durumu	56
6.2.13. Yakınlarınız sizin dış mekanlara kendi başınıza gitmenize karşı yaklaşımının değerlendirilmesi.....	57
6.2.14. Sizinle ilgilenen/yardımcı olan kişinin yakınlık derecesi.....	58
6.2.15. Yardımın maddi boyutu	58
6.2.16. Sosyal yaşam aktivite grupları.....	58
6.2.17. Engelden dolayı tutum farklılıklarının hissedilmesine ilişkin bulgular...	59
6.2.18. Tutum farklılıklarının sosyal hayatınıza etkileri.....	60
6.2.19. Sportif etkinliklere katılım durumu	62
6.2.20. Kentsel tasarım kuralları hakkında bireyin bilgi durumu	62

	Sayfa
6.2.21. Kentsel tasarım kuralları Ankara kenti genelinde uygulanma düzeyi	64
6.2.22. Özürlüler kanunu hakkında bilgi durumu	65
6.2.23. Özürlüler kanunda olumlu olarak gördüğünüz düzenlemeler	65
6.2.24. Özürlüler kanununda olumsuz veya yetersiz olarak gördüğünüz düzenlemeler	67
6.2.25. Engellinizle İlgili olarak kurum ve kuruluşlardan kentsel mekanın kullanımının kolaylaştırılmasına ilişkin beklentilerin değerlendirilmesi	67
7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	71
KAYNAKLAR	75
EKLER	77
EK-1 Anket Formu	78
ÖZGEÇMİŞ	83

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 3.1. Türkiye’de özürlülük oranının bölgelere ve yaşlara göre dağılımı (DİE, ÖİB, 2004: 6)	15
Çizelge 6.1. Cinsiyet dağılımı.....	35
Çizelge 6.2. Engellilik türünün cinsiyete göre dağılımı	36
Çizelge 6.3. Yaş dağılımı	36
Çizelge 6.4. Engellilik türünün yaş gruplarına göre dağılımı.....	37
Çizelge 6.5. Eğitim durumunu dağılımı.....	37
Çizelge 6.6. Engellilik türünün eğitim durumuna göre dağılımı	38
Çizelge 6.7. Medeni durumun dağılımı	38
Çizelge 6.8. Engellilik türüne göre medeni durumun dağılımı.....	39
Çizelge 6.9. Çalışma durumunun dağılımı	39
Çizelge 6.10. Engellilik türüne göre çalışma durumunun dağılımı	40
Çizelge 6.11. Sosyal güvenlik durumunun dağılımı	40
Çizelge 6.12. Engellilik türüne göre sosyal güvenlik durumunun dağılımı	40
Çizelge 6.13. Aylık ortalama gelir dağılımı	41
Çizelge 6.14. Engellilik türüne göre aylık ortalama gelirin dağılımı	41
Çizelge 6.15. Engelliliğin türünün dağılımı.....	41
Çizelge 6.16. Sık Kullanılan mekanların değerlendirme durumunun dağılımı	42
Çizelge 6.17. Engellilik türüne göre sık kullanılan mekanların durumunun dağılımı	43
Çizelge 6.18. Ulaşım araçlarına giderken ve binerken karşılaşılan zorlukların değerlendirilmesi durumunun dağılımı.....	43
Çizelge 6.19. Engellilik türüne göre ulaşım araçlarına giderken ve binerken karşılaşılan zorlukların değerlendirilmesi.....	44

Çizelge	Sayfa
Çizelge 6.20. Olası gidiş-gelişler’de sınırlılıkların değerlendirilmesi durumunun dağılımı	44
Çizelge 6.21. Engellilik türüne göre olası gidiş-gelişler’de sınırlılıkların değerlendirilmesi.....	45
Çizelge 6.22. Kentsel mekânda günlük ihtiyaçların karşılanabilmesi durumunun dağılımı	45
Çizelge 6.23. Engellilik türüne göre kentsel mekânda günlük ihtiyaçların karşılanabilmesinin değerlendirilmesi	46
Çizelge 6.24. Kamuya ait binalardan yararlanabilme durumunun dağılımı	47
Çizelge 6.25. Engellilik türüne göre kamuya ait binalardan yararlanabilme.....	48
Çizelge 6.26. Eğlence mekânlarına gitme sıklığının değerlendirilmesi durumunun dağılımı	48
Çizelge 6.27. Engellilik türüne göre eğlence mekânlarına gitme sıklığının değerlendirilmesi.....	49
Çizelge 6.28. Kent içi toplu taşıma araçlarından faydalanabilme durumunun dağılımı	49
Çizelge 6.29. Engellilik türüne göre kent içi toplu taşıma araçlarından faydalanabilme	51
Çizelge 6.30. Ankara kenti genelinde toplu taşıma aracı tercihi durumunun dağılımı	51
Çizelge 6.31. Engellilik türüne göre Ankara kenti genelinde toplu taşıma aracı tercihi	53
Çizelge 6.32. Kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliklerine katılım durumunun dağılımı	53
Çizelge 6.33. Engellilik türüne göre kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliklerine katılım durumu.....	54
Çizelge 6.34. Ev dışında geçirilen zaman değerlendirilmesi durumunun dağılımı	54
Çizelge 6.35. Engellilik türüne göre ev dışında geçirilen zaman değerlendirilmesi	54
Çizelge 6.36. Ev dışındaki aktivitelerin kendi başına yapabilme durumunun dağılımı	55

Çizelge	Sayfa
Çizelge 6.37. Engellilik türüne göre ev dışındaki aktivitelerin kendi başına yapabilme durumu	55
Çizelge 6.38. Bazı şeyleri mekan tasarımı izin vermediği için yapamama durumunun dağılımı.....	56
Çizelge 6.39. Engellilik türüne göre bazı şeyleri mekan tasarımı izin vermediği için yapamama durumu.....	56
Çizelge 6.40. Yakınlarınız sizin dış mekanlara kendi başınıza gitmenize karşı yaklaşımının değerlendirilmesi durumunun dağılımı	57
Çizelge 6.41. Engellilik türüne göre yakınlarınız sizin dış mekanlara kendi başınıza gitmenize karşı yaklaşımının değerlendirilmesi	57
Çizelge 6.42. Sizinle ilgilenen/yardımcı olan kişinin yakınlık derecesi	58
Çizelge 6.43. Sosyal yaşam aktivite grupları durumunun dağılımı	58
Çizelge 6.44. Engellilik türüne göre sosyal yaşam aktivite grupları	59
Çizelge 6.45. Engelden dolayı tutum farklılıklarının hissedilmesine ilişkin durumunun dağılımı.....	59
Çizelge 6.46. Engellilik türüne göre engelden dolayı tutum farklılıklarının hissedilmesine ilişkin bulgular.....	60
Çizelge 6.47. Tutum farklılıklarının sosyal hayatınıza etkileri durumunun dağılımı	60
Çizelge 6.48. Engellilik türüne göre tutum farklılıklarının sosyal hayatınıza etkileri	61
Çizelge 6.49. Sportif etkinliklere katılım durumunun dağılımı	62
Çizelge 6.50. Engellilik türüne göre sportif etkinliklere katılım durumu.....	62
Çizelge 6.51. Kentsel tasarım kuralları hakkında bireyin bilgi durumunun dağılımı.....	62
Çizelge 6.52. Engellilik türüne göre kentsel tasarım kuralları hakkında bireyin bilgi durumu.....	63
Çizelge 6.53. Kentsel tasarım kuralları Ankara kenti genelinde uygulanma düzeyi durumunun dağılımı.....	64
Çizelge 6.54. Engellilik türüne göre kentsel tasarım kuralları Ankara kenti genelinde uygulanma düzeyi.....	64

Çizelge	Sayfa
Çizelge 6.55. Özürlüler kanunu hakkında bilgi durumunun dağılımı	65
Çizelge 6.56. Engellilik türüne göre özürlüler kanunu hakkında bilgi durumu.....	65

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış bazı kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklama
DiE	Devlet İstatistik Enstitüsü
ICF	İşlevsellik, Yeti Yitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması
ICIDH	Bozukluklar Yeti Yitimi ve Engellilerin Uluslararası Sınıflandırılması
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
ÖİB	Özürülüler İdaresi Başkanlığı
TS	Türk Standardı
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ

Ülkemizde, toplam nüfusun yaklaşık %12,29'unu engelli bireyler oluşturmaktadır [1]. Bu oran, bir ülke için azımsanamayacak derecede yüksek bir oran olmakla birlikte engelli nüfusun bu kadar yüksek olduğu ülkemizde ev dışı aktivitelerinde yaşam kalitesinin artırılması için trafikte ve kentsel mekân düzenlemesinin engellileri de dikkate alacak biçimde tasarlanması bir zorunluluk arz etmektedir. Birbirlerinden farklı engellilik türleri de dikkate alındığında, değişik engellere sahip bireylerin trafikte ve kentsel mekânda, engelsiz bireylerin sahip olduğu gibi rahat bir hareketliliğe sahip olmadığı açıktır. Buna ilave olarak, farklı engellilik grubundaki bireyler, trafikte ve kentsel mekânda sahip oldukları engellilik türüne göre çeşitli problem ve olumsuzluklarla karşılaşmaktadır. Örneğin; bir görme engelli birey karşıdan karşıya geçişlerde ve yön bulmada problemler yaşarken, bedensel engelli bir başka birey ise tekerlekli sandalyeyle kentsel mekânda rahatça hareket edememektedir. Kaldırımların yüksek oluşu veya kentin birçok yerinde merdivenlerin bulunması gibi nedenlerle bedensel engelli birey günlük hayatına engelsiz bir birey gibi devam edememektedir. Farklı engel gruplarındaki bireyler engelleri nedeniyle trafikte ve kentsel mekânda karşılaştıkları farklı olumsuzluklardan dolayı günlük hayatın gerektirdiği ihtiyaçlarını rahatlıkla karşılayamamaktadır. Engellilerin hayatlarını zorlanmadan devam ettirecek biçimde hareketliliklerinin sağlanmaması, engelli bireylerin sosyal gereksinimlerini karşılamaktan da yoksun bırakılmasına neden olmaktadır.

Trafikte ve kentsel mekânda her engel grubunun yaşamını rahatça devam ettirebilmesi için gereksinim duyduğu düzenlemeleri, sahip olunan engelin türüne göre farklılık göstermektedir. Bir görme engelli, sesli trafik lambaları gibi kentsel donanımlara ihtiyaç duyarken, bir bedensel engelli, tekerlekli sandalye kullanıcısının da yararlanabileceği, özel olarak tasarlanmış toplu taşıma araçlarına ihtiyaç duymaktadır. Kentsel mekânın fiziksel engelliler için yaşanabilir hale getirilmesi için, tüm ihtiyaçlarının karşılanabileceği bir biçimde engellilerin kullanımına sunulması önemli bir zorunluluktur.

Ülkemizde engelli bireylerin yaşadığı sorunlar sadece fiziksel mekânla sınırlı kalmamakta, bu sorunlar engelliler için hayatın her alanında önemli ve engelin türüne göre değişen, birbirinden farklı problemlere neden olmaktadır. Engelli bireyler, toplumun hemen her kesiminde sadece fiziksel farklılıkları ön plana çıkarılmak suretiyle algılanmakta ve bu algı

toplumun genelinin bu bireylere yaklaşımında tutum farklılıklarına neden olmaktadır. Bu tutum farklılıkları engelli bireyin sosyal gereksinimlerinin karşılanamaması gibi gerek sosyal bunun neticesi olarak, gerekse psikolojik anlamda olumsuz sonuçlara neden olmaktadır.

Sosyal açıdan yaşanan bu tutum farklılıkları engelli genç bireyleri daha fazla etkilemektedir. Sosyal izolasyon bireyin kendine olan güven ve saygısını azaltırken, kişinin toplumla bütünleşmesini ve yaşama katılmasını engellemektedir. Sosyal izolasyonu üst düzeyde yaşayan fiziksel engelliliğe sahip genç birey, bağımsız kararlar geliştirememekte ve arkadaş edinememektedir. Bu tutum farklılıkları gencin “yaşama dair umut ve beklentilerini gerçekleştirmesinde” olumsuz rol oynamaktadır [2]. Engelli birey, fiziksel eksikliklerinden dolayı karşılaştığı, kendilerine karşı tutum farklılığı problemiyle sadece sosyal hayatında karşılaşmamakta, çalışma hayatına girmekte zorlanırken işe alım sürecinde de sorunlar yaşamaktadır. Bu şekilde ayrımcılığa uğrayan birey, çoğu zaman eğitimini aldığı işi yapamamakta ve bu nedenlerle maddi sorunlar yaşayarak sosyal hayattan önemli bir şekilde uzaklaşmaktadır.

“Bedensel ve Görme Engelli Bireylerin Trafikte Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adını taşıyan bu çalışma yedi bölümden oluşmaktadır:

Araştırmanın giriş bölümünde çalışmanın genel amacı ve gerekliliği üzerinde durulup, engelli bireylerin yaşam kalitesinin artırılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. Araştırmanın ikinci bölümü konuyla alakalı daha önce yapılmış çalışmalar hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Araştırmanın üçüncü bölümü konunun kavramlar ve tanımlar çerçevesini oluşturmaktadır. Bu bölümde, öncelikle engelliliğin tanımı ve sınıflandırılmasına değinilmesinin yanı sıra, engelliliğin Türkiye’de ve dünyada ne derece yaygın olduğu istatistiksel değerlerle birlikte sunulmaktadır. Ayrıca, bu bölümde engelli olmanın sosyal ve psikolojik etkilerine değinilerek ayrımcılık konusu işlenmektedir. Araştırmanın dördüncü bölümünde, konuyla ilgili yasal düzenlemelere de değinilerek, engellilere yönelik kentlerde bulunması gereken mekânsal standartlar özet olarak ifade edilmektedir. Ayrıca, yerel yönetimler konusu üzerinde de durulmak suretiyle kentsel mekânın engelliler için daha kullanılabilir olması konusunda yerel yönetimlerin rol, görev ve sorumluluklarının yanı sıra bu konuda yerel yönetimlerin karşılaştıkları sorunlara değinilmiştir. Araştırmanın

beşinci bölümü uygulanan yöntem konusuna ayrılmış olup, ilk olarak yapılan anket çalışmasında kullanılan örnekleme hususlarına açıklık getirilerek veri toplama araçları ve verilerin işlenişi ile çözümlenmesi konularına değinilmiştir. Araştırmanın altıncı bölümü bulgular ve yorum kısmını kapsamaktadır. Bu bölümde anket çalışması sonucunda elde edilen bulgular, tablolarla ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Elde edilen sonuçların yorumları da bu bölümde yer almaktadır. Araştırmanın son bölümü ise sonuç ve önerileri içermekte olup, bu bölümde anket çalışmasıyla elde edilen bulgulara istinaden bedensel ve görme engelli bireylerin yaşam standartlarının artırılması için, trafikte karşılaşılan sorunlara ve kentsel mekân kullanımının arttırılabilmesi amacıyla yapılması gerekenler konusunda öneriler sunulmuştur.

2. KAYNAK ARAŞTIRMASI

Konuyla ilgili çalışmalar incelendiğinde, engelli bireylerin trafikte karşılaştıkları sorunlara yönelik çok sınırlı araştırmaya rastlanmıştır. Daha çok engelli bireylerin kentsel mekan tasarımlarından kaynaklanan sorunlar ele alındığı görülmektedir.

Karabulut (2007), “zihinsel özürli bireylerin yol güvenliği” isimli çalışmasında; öncelikle kent içi ulaşımındaki mevcut durumunu ve yol güvenliğini ortaya koyarak, zihinsel özürli bireylere ve ailelerine, kent içi trafikte yol güvenliği becerilerini geliştirecek ve çocuklarını güvenli bir şekilde dışarı çıkarmak isteyen ailelerin hayatlarını kolaylaştıracak önerileri ortaya koymayı amaçlamıştır. Zihinsel özürli bireylerin hayatlarına daha kolay devam edebilmelerini sağlamak için zihinsel özürli bireylere ve ailelerine kent içi trafikte yol güvenliği becerilerini öğretecek, toplumsal yaşamda bağımsız olarak hareket etmelerini kolaylaştıracak, eğitim programlarında kolaylıkla uygulanabilecek, mevcut eğitim programlarında yapılması gereken bir takım değişiklikler ortaya koymaya çalışmıştır.

Atıcı (2007), “fiziksel engelliler ve kentsel mekan kullanımı” isimli çalışmasında fiziksel engelli bireylerin kentsel mekânın kullanımı konusunda karşılaştıkları sorunları ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada kentsel mekânın kullanımıyla birlikte, engelli bireylerin kent yaşamında karşılaştıkları sosyal problemler de belirlenmeye çalışılmıştır. Ankara’da kentsel mekânın kullanılabilirliğinin değerlendirilmesi amacıyla anket çalışması yapılmıştır.

Erdem (2007), “Ankara’da İç ve Dış Mekan Tasarımlarında Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Yaşam Analizi” isimli çalışmasında gelişmekte olan ülkeler kategorisinde yer alan ve Avrupa Birliğine aday ülke Türkiye’de yaşayan engelli bireylerin (tekerlekli sandalye kullanıcıları) yaşam hakkı kavramı çerçevesinde yaşam kalitesi, iç ve dış mekanlarda kullanım kolaylığı veya zorluğu tespit edilerek yaşamlarının analiz edilmesi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda başkent Ankara alan çalışması olarak seçilmiş ve bu kentte yaşayan engelli bireylere anketler uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre konut donatı elemanları, mobilya, çevre, yol, sosyal tesisler, toplu taşıma araçları gibi etmenlerin ve iç-dış mekanlarda yapılan düzenlemelerin tekerlekli sandalye kullanıcılarının

kullanımlarında engeller oluşturduğu, hayatlarını zorlaştırdığı ve yaşam kalitelerini sınırlayarak yaşam haklarının kullanılmasında engel olduğu tespit etmiştir.

Kesik (2012), “Büyükşehirlerde Yaşayan Engelli Yayılar İçin Kaldırımların Analiz Edilmesi: İstanbul Şişli Örneği” isimli çalışmasında çalışma alanında bulunan kaldırımların tekerlekli sandalye kullanan engellilerin kullanımı için ne kadar uygun olduğu araştırmıştır.

Müftüoğlu (2006), ”Tekerlekli sandalye kullanan Bedensel Engellilerin Kentsel Mekanları Kullanım Olanaklarının Trabzon Kent Merkezi Örneği Üzerinde İncelenmesi” isimli çalışmasında; engellilerin yapılan anketler sonucu engelli kişilerin kentsel mekanda karşılaşmış oldukları sorunların saptanması ve kentsel mekanda engelli kişilerin rahat hareket etmesine imkan verecek tasarımların araştırılması amaçlamıştır. Çalışma bütünüde engellilerin kentsel mekan içerisinde karşılaştıkları yaşamsal zorluklar vurgulanarak, bedensel engellilerin özellikle fiziki mekana ulaşma, mekanı kullanma ve mekandan ayrılma konularında, erişilebilirlik açısından sınırlılıkları üzerinde durulmuştur. Konu Trabzon kent merkezi örneği üzerine yapılan anket çalışmasıyla irdelenmiştir.

Eşkil (2011), ”Engelliler İçin Dış Mekan Tasarım Özelliklerinin Bağlamında Ankara Kent Parklarının İrdelenmesi” isimli çalışmasında; Tezin amacı engelliler için dış mekan tasarım ilkelerinin ve standartlarının belirlenerek, kamusal alanların ve parkların engelsizleştirilmesine katkıda bulunmaktır. Bu amaç ile ülkemizin Başkenti Ankara’daki kent parklarından bazıları araştırma alanları olarak seçilmiş ve engellilerin kullanımına uygunluğu irdelenmiştir.

3. KAVRAMLAR VE TANIMLAR

Bu bölümde, öncelikle engelliliğin tanımı ve sınıflandırılmasına değinilmesinin yanı sıra engelliliğin Türkiye’de ve dünyada ne derece yaygın olduğu istatistiksel değerlerle birlikte sunulmaktadır. Ayrıca, bu bölümde engelli olmanın sosyal ve psikolojik etkilerine değinilerek ayrımcılık konusu işlenmektedir.

3.1. Engelliliğe İlişkin Tanımlamalar ve Engelliliğin Sınıflandırılması

Bu bölümde öncelikle engelliliğe ilişkin farklı tanımlar yer almakta, daha sonra engelliliğin sınıflandırması yapılmakta ve araştırmaya yönelik ortopedik ile görme engelliler ayrıntılı olarak bahsedilmiştir.

3.1.1. Engelliğin tanımı

Engelliğe ilişkin farklı birçok görüş ve tanımlama bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü’nün (WHO) 1980 yılında yayınlamış olduğu bildirisinde engellilikle ilgili temel kavramlar tanımlanmış ve engelliliğin sağlık boyutuna ağırlık veren bir sınıflandırmayla bu konuda üç ayrı kategoride tanımlama geliştirmiştir:

- 1- Yetersizlik (*Impairment*): Fizyolojik, psikolojik veya anatomik yapının kaybını ya da normalden sapması halini ifade eder. Bu tanım özellikle organ düzeyindeki bozuklukları ifade eder.
- 2- Özürlülük (*Disability*): Bu tanım fiziksel ve zihinsel yeti kaybını ifade etmektedir. Sağlığın bozulması sonucu oluşan yetersizlikten dolayı bir yeteneğin normale oranla azalması veya kaybedilmesi olarak tanımlanır.
- 3- Engellilik (*Handicap*): Yukarıda açıkladığımız yetersizlik veya özürlülük halleri nedeniyle kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel düzeyine göre normal kabul edilen yaşam gereklerini yerine getirememesidir [3].

Ülkemizde 01.07.2005 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan Özürlüler Kanunu’nun 3. Maddesi’ne göre; “Özürlü, doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde

kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerini ihtiyaç duyan kişiyi ” ifade etmektedir.

4857 sayılı İş Kanunu’nda düzenlenen özürlü istihdamından yararlanabilecek olanlar “Özürlü, Eski Hükümlü ve Terör Mağduru İstihdamı Hakkında Yönetmelik” in 3. Maddesi’nde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre; “Engelli; bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerindeki engelleri nedeniyle çalışma gücünün en az %40’ndan yoksun olduğu sağlık kurulu raporuyla belirlenenlerdir” ifadesiyle engelliler tanımlanmaktadır [1].

Türk Standartları Enstitüsü ise, engelli bireyi; vücut fonksiyonlarını kullanmada fiziki ve zihinsel kısıtlılık veya kayıp halinde olan kişi olarak tanımlamaktadır [4]. Engellilik kavramı ayrıntılı olarak incelendiğinde konuyla ilgili farklı kuramsal yaklaşımların da geliştirildiği görülmektedir. Bu yaklaşımları medikal ve sosyal model olarak iki başlıkta incelemek mümkündür: Medikal model; engelliliği biyolojik yapıya bağlı olarak açıklamaktadır. Modelin temelinde ise tüm engellilerin kısıtlı olduğu varsayımı bulunmaktadır. Sosyal model ise; engelliliğin toplumsal olarak yapılandırıldığını ve çeşitli bozuklukları olan insanlara dayatılmış bir olgu olduğunu savunurken aynı zamanda engelli bireyler üzerinde bu şekilde baskı yaratıldığını ileri sürmektedir [5].

Medikal modelin odak noktası özürlülüktür. Bir başka deyişle, insanların fiziksel durumudur. Tıbbi model engelliliği onarılabılır daha da önemlisi onarılması gereken bir durum olarak görmektedir. Bu model engeli olan insanı, örneğin; kızamık hastalığına yakalanmış bir insan gibi ele almaktadır. Bunun sonucunda da engeli olan bir insanın hasta birisi gibi davranmasını ister yani “hasta insan rolü” oynayacağını varsaymaktadır. Dünyada meydana gelen özürlü hakları hareketi başlangıcında bu modeli toplumdan dışlanmanın, sağlıklı insanların üstünlüğü ve engelli insanların marjinalleşmesinin ana kaynağı olarak görmektedir. İkinci safhada engelli hakları hareketi, bu modelin egemenliğini kırmak ve bunu yeni bir modelle değiştirmek üzere oluşmuş bir harekettir. Engelli hakları hareketiyle engellilik durumu için yeni bir model üretilmiştir.

Engelli hakları hareketinin şekillendirdiği bu model ise iki kabule dayanmaktadır:

- 1- Sosyal koşullar engelli insanı değil engelliliğin kendisini bir engellilik durumuna dönüştürmektedir.
- 2- Engellilerle ilgili çabaların esas noktası engelin kendisi değil bu insanların kişilikleri ile birlikte nasıl yaşayacaklarına dair bağımsız kararlar alma hakkı olmasıdır. Söz konusu olan “engelli bir insanın refahı” değil “engelli insanların insan haklarıdır” . Engelli hareketinin önerdiği sosyal modelin benimsendiği yerlerde engelli insanlar ezilmek yerine teşvik edilir. Onların marjinalleştirilmesi yerine topluma dâhil edilmeye çalışılır. Bu modele göre engelli insanların haklarını garanti edecek yasaların engelli insanın kendi başarılarından veya başarısızlıklarından sorumlu olabilecekleri yaşam merkezlerinin de oluşturulması gerekmektedir [6].

3.1.2. Engelliliğin sınıflandırılması

Engel türlerinin sınıflandırılmasına ilişkin çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından 2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırmasında engellilik altı ana başlık altında incelenmektedir [1]:

- 1- Ortopedik Özürlü
- 2- Görme Özürlü
- 3- İşitme Özürlü
- 4- Dil ve Konuşma Özürlü
- 5- Zihinsel Özürlü
- 6- Süreğen Hastalık.

Bu sınıflandırmalardan farklı olarak Birleşmiş Milletler, ICIDH (Bozukluklar Yeti Yitimi ve Engellilerin Uluslararası Sınıflandırılması) özürlülük yaklaşımını kullanarak farklı bir sınıflandırma önermiştir. ICIDH engelliliği belirlerken üç boyut ortaya koymaktadır. Bunlar; engelli bireyin fiziksel yapısındaki herhangi bir fonksiyonun yokluğu, bireyin fiziksel etkinliklerindeki kısıtlanma ve kişinin sosyal çevreye uyumudur. Bunları göz önünde bulunduran ICIDH, engelliliği on ana başlık altında incelemektedir [3]:

- 1- Görme Zorlukları
- 2- İşitme Zorlukları
- 3- Konuşma Zorlukları
- 4- Hareket Zorlukları (yürüme, merdiven çıkma, ayakta durma)
- 5- Bedeni Hareket Ettirme Zorlukları (uzanma, eğilme, diz çökme)
- 6- Tutma, Kaldırma Zorlukları (objeleri tutmak veya kaldırmak için parmaklarını kullanma)
- 7- Öğrenme Zorluklar (zihinsel zorluklar, gerilik)
- 8- Davranışsal Zorluklar (psikolojik, duygusal problemler)
- 9- Kişisel Bakım Zorlukları (yıkama, giyinme, beslenme)
- 10- Diğer.

Fakat sonraki yıllarda, ICF'nin (İşlevsellik Yeti Yitimi ve Sağlık Uluslararası Sınıflandırılması) yayınlanmasıyla birlikte yeni bir sınıflandırmaya gidilmiştir. ICF, ICIDH'nin beş yıl süren çalışmaları sonucunda geliştirilmiş bir diğer baskısıdır. Bu baskıda, işlevsellik daha kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Aynı zamanda engelli bireyin fiziksel anlamda taşıdığı bozukluklar ve çevresel etmenler de sıralanmaktadır. Bu yeni sınıflandırma, engellilikle ilgili yapılacak olan çalışmalarda kullanılmak üzere önerilmektedir. Ancak, ICF'nin çok yeni bir sınıflandırma tipi olması nedeniyle, araştırmalarda daha önce kullanılmış örnekleri oldukça azdır. Buna göre engellilik türleri on iki ana başlık altında kategorize edilmektedir [7]:

- 1- Görme
- 2- İşitme
- 3- Öğrenme ve Öğrendiklerini Uygulama
- 4- Zihinsel Fonksiyonlar
 - a- Dikkat Fonksiyonu
 - b- Bellek Fonksiyonu
 - c- Düşünme Fonksiyonu
 - d- Yüksek Düzeyde Bilişsel Fonksiyonlar
- 5- Günlük Gereksinimlerini Karşılama
 - a- Günlük Gereksinimlerini Yönetme

- b- Günlük Gereksinimlerini Tamamlama
- 6- İletifim Kurma
 - a- Alma
 - b- retme
- 7- Beden Duruifununu Deęiřtirme ve Sabit Tutma
- 8- Eşyaları Tutma Hareket Ettirme ve Taşıma
 - a- Eşyaları Kaldırma ve Taşıma
 - b- Parmaklarını Kullanma
 - c- Ellerini ve Kollarını Kullanma
- 9- Yürüme ve Hareket Etme
 - a- Yürüme
 - b- çevrede Gezinme
- 10- Özbakım
 - a- Yıkama
 - b- Bedensel Bakım
 - c- Tuvaletini Yapma
 - d- Giyinme Yemek Yeme
 - e- İçme
- 11- Temel yaşam aktiviteleri
 - a- Eğitim
 - b- alıřma
- 12- Toplumsal sosyal ve sivil yaşam
 - a- Toplumsal Yařamı
 - b- Eğlence ve Boř Zaman
 - c- Dini ve Ruhsal Yaşam

Ortopedik engelliler

Ortopedik engel; sinir sisteminin zedelenmesi, hastalıklar kazalar ve genetik problemler nedeniyle kas, iskelet ve eklemlerin işlevlerini yerine getirememesi nedenleriyle oluşan hareket ile ilgili yetersizlikler olarak tanımlanmaktadır [8]. Ayrıca el, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlarla, felçliler, *serebral palsi*, spastikler ve *spira bifida* olanların da bu gruba girdikleri bilinmektedir [1]. *Serebral palsi*; beyin özürlü olarak adlandırılan hastalıktır. Buna ilave olarak, spastik çocuklar da bu grup kapsamında değerlendirilmektedir. Bu hastalığın başlıca sebepleri; doğum travmaları ile anne ve baba arasındaki kan uyuşmazlığıdır. Hastalığın uluslararası dilde ortak tanımı irsi ve ailevi olmayan, ölüme sonuçlanmayan ve hareket kusuru ön planda olan çocukları kapsamaktadır. Bu tür engeli bulunanların diğer engel gruplarından sayıca daha fazla olduğu dünya istatistiklerinde de kabul edilmektedir [9]. Bu yüzden anılan engel grubu, engelliler arasında önemli bir yere sahiptir.

Türk Standartları Enstitüsü ise bu tanımlamayı iki gruba ayırarak oluşturmuştur. Bu tanımlamaya göre öncelikle bedensel engellilik; normal insan hareketliliğine sahip olmayan ve hareket organlarında eksiklik bulunduğundan yardımcı cihazlarla hareket edebilen kişi olarak tanımlanmakta olup, bu tanım tekerlekli sandalye kullanan engelliler ve yürüyebilen engelliler olarak iki başlık altında kategorize edilmektedir.

Tekerlekli sandalye kullanan engelliler, yürümesi sakıncalı görülen veya yürüme engeli olan kişi olarak tanımlanırken yürüyebilen engelli ise baston, koltuk değneği, protez gibi araçlarla hareket edebilen kişi olarak tanımlanmaktadır [4].

Birleşmiş Milletler, fiziksel engelli kişilerin kentsel mekândaki gereksinimlerini şu şekilde açıklamaktadır: Birleşmiş Milletlere göre, dolanma, tekerlekli sandalye kullanan kişiler için en önemli hareketlilik olarak kabul edilmektedir. Tekerlekli sandalye kullananların, manevra alanına gereksinimi olduğundan, bu gruptaki engellilerin diğer engel gruplarından ve yürüyebilen engellilerden farklı gereksinimleri mevcuttur. Yardım alan tekerlekli sandalye hareketi, geniş dönme alanına ihtiyaç duyarken bağımsız olarak tekerlekli sandalye kullanan kişinin daha geniş bir alana ihtiyacı bulunmaktadır. Bu açıklamalar çerçevesinde kentsel mekânın bağımsız ve yardım alan tekerlekli sandalyenin

hareketliliğine imkân verecek biçimde tasarlanmasının önemli bir zorunluluk olduğu açıktır [10].

Görme engelliler

Tek veya iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı ya da bozukluğu olan kişilerle göz protezi kullananlar, renk körlüğü ve gece körlüğü olanlar bu gruba girmektedir.

Yasal tanıma göre; gerekli düzeltmelerden sonra iyi gören gözündeki görme keskinliği 20/200 ya da az görme alanı 20 dereceden az olan kişiler kör olarak adlandırılırken, görme keskinliği 20/70 ile 20/200 arasında olan kişiler az gören olarak nitelendirilmektedir [11].

Türk Standartları Enstitüsü'nün tanımlamasına göre ise görme özür, görme fonksiyonlarının tamamını veya tamamına yakınını kaybetmiş fiziki özürlü olan kişidir [4]. Görme engelli bireylerin çevreyi algılamaları çok zor olduğundan görme engelliler görme duyuları dışında kalan diğer duyularla çevrelerini algılamaya çalışmaktadır. Burlingham görme engelli bireylerde bu algılama kaybı sonucunda, güvensizlik ve içe dönüklüğün oluşabileceğini savunmaktadır. Gulliford ise, görme engelli olmanın kişinin sosyal gelişimini engellediğini ileri sürmektedir [12].

Görme engelli bireyler çevreleri tarafından da farklı algılanmaktadır. Rusalem'in bu konuda yaptığı bir araştırmada, yüz üniversite öğrencisine görme engelli bireyleri nasıl algıladıkları sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplarda, insanların görme engelli bireyleri normalüstü hafızaya sahip olan, dokunma ve işitme duyuları diğer engelsiz insanlara göre daha yüksek olan insanlar olarak tanımladıkları tespit edilmiştir.

Görme engelli bireyin görme derecesine bağlı olarak kentsel mekânda bazı gereksinimleri bulunmaktadır. Bu gereksinimleri şu şekilde özetlememiz mümkündür; öncelikle mekânlarda yansımanın ve parlamının önlenmesi gerekli olup ayrıca, mekânlarda zıt renklerin ve hissedilebilir yüzeylerin kullanılması da görme engellinin yaşamını kolaylaştıracak tedbirler arasında bulunmaktadır. Buna ilave olarak, açık alanlarda düşük kaldırımların ve merdivenlerde görme engellinin tutunabileceği yerlerin bulunması da görme engellilerin günlük hayatlarına devam edebilmeleri açısından kentsel mekânda ihtiyaç duydukları gereksinimleri arasında bulunmaktadır [10].

3.2. Engelliliğin Türkiye’de ve Dünyada Yaygınlığı

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı ve T.C Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı’nın 2002 yılında yaptığı Türkiye Özürlüler Araştırması’na göre Türkiye’de engelli nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12,29’dur. Toplam nüfus içerisinde ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli bireylerin oranı %2,58 olup süreğen hastalığı olanların toplam nüfus içerisindeki payı %9,70’tir. Engelli nüfusun cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde, erkeklerin oranının ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli grubunda daha yüksek bir orana sahip olduğu gözlemlenirken süreğen hastalığa sahip olan nüfusta ise kadınların oranının daha yüksek olduğu tespit edilmektedir. Engellilik oranının coğrafi bölgelere göre dağılımı incelendiğinde, ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli oranı %3,22 ile en yüksek Karadeniz Bölgesi’nde görülürken %2,23 ile en düşük Marmara Bölgesi’nde gözlemlenmektedir. Süreğen hastalığı olanların %10,90’luk oranla en yüksek Marmara Bölgesi’nde olduğu belirlenirken en düşük görüldüğü bölge ise %7.18 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi’dir (Çizelge 3.1).

OECD ülkelerinde engelli nüfus artmaktadır. Buna ilave olarak, engelli nüfusun artışını önlemeye yönelik çalışmalar da istenilen sonuçları verememektedir . Dünyada yaklaşık beş yüz milyon engelli yaşamaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde ise bu değer elli milyondur. Bu rakamlar çerçevesinde konu değerlendirildiğinde, dünyadaki toplam yetişkin nüfusun % 24’ünün, toplam çocuk nüfusunun ise % 7’sinin engelli olduğu tespit edilmektedir [13].

Çizelge 3.1. Türkiye’de özürlülük oranının bölgelere ve yaşlara göre dağılımı (DİE, ÖİB, 2004: 6)

Toplam Özürlü Nüfus	Ortopedik, Görme, İşitme, Dil ve Konuşma ve Zihinsel Özürlü Nüfus			Süreğen Hastalığa Sahip Olan Nüfus					
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye Yaş Grubu	12,29	11,10	13,45	2,58	3,05	2,12	9,70	8,05	11,33
0-9	4,15	4,69	3,56	1,54	1,70	1,37	2,60	2,98	2,20
19-19	4,63	4,98	4,28	1,96	2,26	1,65	2,67	2,72	2,63
20-29	7,30	7,59	7,04	2,50	3,34	1,74	4,80	4,24	5,30
30-39	11,44	10,43	12,42	2,56	3,18	1,95	8,89	7,26	10,46
40-49	18,07	15,15	21,08	2,65	3,29	1,99	15,43	11,86	19,09
50-59	27,67	22,56	32,67	3,23	3,73	2,74	24,44	13,83	29,94
60-69	36,96	31,60	42,02	5,14	5,65	4,65	31,82	25,95	37,37
70 +	43,99	39,77	47,77	7,89	8,45	7,38	36,10	31,32	40,39
Bilinmeyen	11,68	6,30	14,17	0,34	0,53	0,25	11,33	5,77	14,09
Kentsel Alan	12,70	11,38	13,99	2,20	2,60	1,81	10,49	8,78	12,18
Kırsal Alan	11,67	10,69	12,63	3,16	3,74	2,59	8,50	6,95	10,04
Marmara Bölgesi	3,13	11,66	14,59	2,23	2,60	1,87	10,90	9,05	12,73
Ege Bölgesi	11,86	10,69	13,00	2,59	3,15	2,05	9,27	7,55	10,95
Akdeniz Bölgesi	12,16	11,15	13,15	2,60	2,99	2,21	9,56	8,16	10,93
İç Anadolu Bölgesi	12,52	10,78	14,23	2,60	3,01	2,20	9,92	7,77	12,03
Karadeniz Bölgesi	2,98	11,62	14,32	3,22	3,66	2,80	9,76	7,97	11,52
Doğu Anadolu Bölgesi	11,80	11,29	12,30	2,53	0,18	1,90	9,26	8,10	10,41
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	9,90	9,86	9,94	2,72	3,45	1,99	7,18	6,41	7,96

3.3. Engelli Olmanın Sosyal ve Psikolojik Etkileri

Engelli ve toplum ilişkisinin sağlıklı temellere oturmamasının nedenlerinden en önemli olanı engellilere yönelik ayrımcı yaklaşımlardır. Ayrımcı yaklaşımlar, her iki taraf arasındaki ilişki sürecinin sağlıklı bir şekilde yaşanmasını engellerken ayrımcı tutum ve davranışların neredeyse hayatın hemen her alanının kaçınılmaz bir parçası haline geldiği görülmektedir [14].

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1975 yılında 3447 sayılı kararı ile 13 maddelik “Sakat Kişilerin Hakları Bildirgesi” ni kabul etmiştir. Bu bildirgeye göre; “Engelli kişi, engelliliğinin nedeni, derecesi ve ciddiyeti ne olursa olsun, engelli olmayan yaşlılarıyla aynı haklara sahiptir”.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, bu ifadeyle engellilere karşı uygulanan ayrımcılığı ve eşitlik talebini ilk defa 1975 yılında gündeme getirmiş bulunmaktadır. Genel Kurul 1993 yılında Viyana’da yapılan toplantıda ise yirmi iki maddelik “Sakatlar için Fırsat Eşitliği Konusunda Standart Kurallar” kabul edilmiş olup kabul edilen bu kurallar iki temel ilkeye dayalı olarak oluşturulmuştur.

1-Engelliler herkesle aynı haklara sahiptir.

2-Engellilerle ilgili politika oluşturma ve karar alma süreçlerinin tüm aşamalarında, engellilerle ilgili faaliyet gösteren kuruluşların etkin katılımı ve yol göstericiliği kabul edilmelidir. Bu iki fikir etrafında engellilerin sahip olması gereken haklar ayrıntıları ile tanımlanmış olmaktadır [15].

5378 sayılı Özürlüler Kanunu’nun 4. Maddesi’nde; “Devlet, insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, özürlülerin ve özürlülüğün her tür istismarına karşı sosyal politikalar geliştirir. Özürlüler aleyhine ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele özürlülere yönelik politikaların temel esasıdır” denilmektedir. Kanunun bu maddesiyle engelli bireylere karşı yapılan ayrımcılığın önünde durulmaya çalışılmıştır.

Geçmişten beri engelli insan ve sorunları hep var olmuştur. Ancak bu konuda gerçekleştirilen çabaların hiçbiri bu sorunu tam anlamıyla ortadan kaldırmaya yetmemiştir. Toplum engelli bireye genelde koruma duygusuyla yönelerek engelli bireyi zavallı ve güçsüz olarak kabul etmektedir. Aslında engelli olmak; bireysel ve ortaklaşa olarak, engelli olmayan insanların görüşleri sonucunda oluşturulmuş, yanlış bir ifadedir. Sosyal tavırlarla engelliler damgalanmaktadır. Bu yüzden engelli olmak toplumun yarattığı bir durumdur. Engellilik sosyal kısıtlamaların bir sonucudur [3].

Engellilere karşı toplum tarafından oluşturulan önyargıların geçmişten beri devam ettiği görülmektedir. Hatta eski çağlarda engelli insanların şeytan ve aşağılık varlıklar oldukları yönündeki inanışlar sebebiyle katledildikleri de bilinmektedir. Günümüzde ise engellilere yönelik ayrımcılığın engellilerin toplum içinde hak ettikleri yeri alamamalarına yol açtığı görülmektedir. Engelli insanlar toplum tarafından dışlanmaktadır [16]. Bu dışlanmanın beraberinde gelen ayrımcı uygulamalar engelli–toplum ilişkisi içerisinde zamanla yaşamın bir parçası haline gelmektedir. Engelli bireye karşı toplum tarafından oluşturulan olumsuz

tavırların sebebi ise; toplumun bu konuda yeterli bilgi düzeyine sahip olmamasından kaynaklanmaktadır. Toplum sadece engelli bireyi değil engelli bireye sahip aileyi de dışlamaktadır. Bu yüzden engelli insanların toplumla sağlıklı ilişkiler kurması mümkün olamamaktadır. Engelliler ve toplumun diğer kesimleri arasındaki sosyal ilişkileri inceleyen araştırmalar, engelsizlerin engellilerle ilişkiye girmekten uzak durduklarını ortaya koymaktadır [14].

Ancak bilindiği üzere insanlar arası ilişkiler sosyal gruplar içinde gerçekleşmektedir. Engelli bireylerin çeşitli sebeplerle yaşamın en temel alanlarını, diğer bireylerle yeterince paylaşamamaları ciddi bir problemdir. Engellilerin sosyalleşmesinin önündeki engelleri kaldırmak ise toplum için büyük önem taşımaktadır.

Unutulmaması gereken önemli bir nokta, görme engelli bir bireyin sadece gözleri görmediği, felçli bir insanın ise sadece yürüyemediği için diğer insanlardan farklı olduğu gerçeğidir. Engelliliğin kendisi değil, toplumun engelli insanlara nasıl davranması gerektiğini bilmemeleri sonucu yapılan hatalar, engelli bireyin kendisini farklı hissetmesine yol açmaktadır. Bu yüzden, toplumun engelli bir insanın yalnızca sahip olduğu engel yönünden normal bir insandan farklı olduğunu kabul etmesi gerekir. Engelli olmayan bir insana nasıl davranılıyorsa, engelli bireylere de aynı şekilde davranılması gerekmektedir.

Toplumlarda engelli insanlar daima, diğerlerinden farklı olarak algılanmaktadır. Toplum tarafından her bireyden verimlilik beklenir ve tüm bunlarla da ilişkili olarak engellilerde de kusursuzluk ve güzellik ideallerine uygunluk aranır. Bu bağlamda engelli-engelsiz ayrımı yapmadan bu kurallara herkesin uyum sağlaması beklenmektedir. Engelli bireyler bu kuralların yarattığı beklentilere cevap verebilmek amacıyla büyük uğraş vererek toplum tarafından kabullenilmeyi beklerler. Sosyal düzeyde yeterliliği üst düzeyde olan engelliler ise toplumsal sınırları daha kolay aşabilseler dahi bir süre sonra onlar da toplumun olumsuz tutumlarını hissederler [17].

Ülkemizde engellilere yönelik, karmaşık görünümdeki yasal düzenlemeler, birçok açıdan yetersiz kalmaktadır. Yasal düzenlemelerin uygulamaya olması gerektiği gibi aktarılamaması engelli kişiye toplumsal ilişki sürecinde bazı olumsuzluklar getirmektedir.

İşsiz olan, üretken kılınamayan, başkalarına bağımlı olmadan yaşayabilecek kapasiteye ulaşamayan engellilerin toplum içindeki gücü de zayıf olmaktadır. Engellinin yaşadığı sorunlar nedeniyle topluma bağlı yaşaması, toplumsal ilişkilerde eşit olma şanslarını elde etmesini engellemektedir. İhtiyaçlarını yeterince karşılayamayan engelli, toplumsal ilişkilere zaman ayıramayacağı gibi kendisini toplumun bir parçası olarak da hissedememektedir [14].

Engellilere yönelik ayrımcı uygulamaların kaynağının “ırkçılık ve cinsiyet ayrımcılığı gibi bireysel düzeyde olduğu ve kurumsal uygulamalarla meydana çıktığı” söylenebilir. Türkiye Felsefe Kurumu Başkanı Prof. Dr. İoanna Kuçuradı bu durumu “bir tane insan hakkı ihlali vardır, o da kişiye farklı davranmaktır” şeklinde ifade etmektedir. Bu yüzden engelli bireylere farklı davranmak, yalnızca ayrımcılık değil, aynı zamanda bir hak ihlalidir [16].

Engelliyle engelsiz arasındaki farkı tespit etmek, engelliliğin tıbbi anlatımı açısından ne kadar önemliyse, engellinin sosyal yaşama katılımı anlamında bakıldığında önemi o ölçüde azalmaktadır. Farklılığı algılamaya çalışmak, engellideki uyumsuzluğu algılamaya çalışmakla aynı anlama gelmektedir. Dolayısıyla bu durum engelli bireyin dışlanması için zemin hazırlanmasına neden olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından yapılan ve Türkiye’de de kabul edilen engelliliğin tanımı bile, engelliliğin başlangıcını, “fonksiyon kayıplarının değil, sosyal dezavantajların başladığı” noktaya taşımaktadır [17].

Engelliler, sosyal hayatın her alanında olduğu gibi çalışma hayatlarında da fırsat eşitsizliğinden kaynaklanan problemler yaşamaktadır. İşyerinin mekân ve eğitimleri açısından özelliklerine uygun olmaması, gerek iş arkadaşları gerekse amirleri tarafından uğradıkları olumsuz tutumlar, engellilerin iş yerinde karşılaştıkları genel sorunlardan olmakla birlikte bu sorunlar, ayrımcılık örneği olarak değerlendirilmelidir. İş sahibi engelliler, genellikle düşük ücretli, az vasıf gerektiren basit işlerde çalıştırılmaktadır. Engelliler çalışma hayatlarında, düşük bir oranda da olsa amirlerinin olumsuz tutumlarına maruz kalmaktadır. Bunun nedeni ise toplumda engellilere yönelik olumsuz tutumun amir düzeyinde görev alan kişileri de etkilemesidir [18].

Türkiye İş Kurumu’ndan alınan verilere göre; tüm engelli gruplarında toplam 25.859 kişinin iş bulmak için söz konusu kuruma başvurduğu tespit edilmektedir. Engelli grupları

arasında iş bulmak için en fazla başvuruda bulunan grup ise ortopedik ve travmal hastalıklar grubudur. Bu engel grubundan başvuru yapan kişilerin toplam sayısı 6.841'dir ve bunun 1.348'ini kadınlar oluşturmaktadır. 2005 yılı sonunda işe girmek için bekleyen ortopedik ve travma tik hasta engellilerin sayısı ise 20.905'tir. Bu sayının cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde 17.033'ünün erkek, 3.872'sinin ise kadın olduğu tespit edilmektedir. Yıl içinde istihdam edilen engelli sayısı ise, 6.859 kişidir. Bunların 561'i kamu sektöründe işe yerleştirilirken 6.298'i ise özel sektörde istihdam edilmiştir. Bu dağılımlara tüm engel grupları dâhil edildiğinde ise şöyle bir sonuçla karşılaşılacaktır; 2005 yılı içerisinde Türkiye İş Kurumu aracılığıyla toplam 23.317 kişi istihdam edilmiş olup bunun 1.728'i kamu sektöründe, 21.589 kişi ise özel sektörde işe yerleştirilmiştir. Ancak yılsonunda işe başlamak için sıra bekleyen toplam engelli sayısı 69.545'tir. Bu sonuçlar engelli bireylerin iş bulmakta yaşadığı sıkıntıları açıkça ortaya koymaktadır.

4. ENGELLİLERE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER VE YEREL YÖNETİMLER

Bu bölümde öncelikle engellilere yönelik 5378 sayılı Özürlüler Kanunu ve 3194 sayılı İmar Kanunlarının yanı sıra Avrupa Kentsel Şartı verilerek konunun yasal yönü hakkında bilgiler verilmiştir. Daha sona konu ile alakalı Türk Standartları Enstitüsünde engellilerin hayatını kolaylaştıracak standartlar verilmiştir. Son olarak ta yerel yönetimlerin mevcut durumu ve kanunlar, standartlar ile alakalı uygulamada karşılaşılan sorunlar dile getirilmiştir.

4.1. Yasal Düzenlemeler

Yasal düzenlemeler bölümünde sırası ile özürlüler kanunu, imar kanunu ve Avrupa kentsel şartından bahsetmektedir.

4.1.1. 5378 Sayılı özürlüler kanunu

01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu yeni düzenlemeler ile engelli bireylere yeni haklar getirilmesinin yanında fiziksel çevre ve yerel yönetimler ile ilgili yeni uygulamalar benimsenmiştir. Kanunun fiziksel çevre ve yerel yönetimler ile ilgili getirilen hükümlerinden Geçici Madde 2'ye göre; "Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapılar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlülerin erişebilirliğine uygun hale getirilir" denilmektedir.

Geçici Madde 3'te ise; "Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özürlülerin erişebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özürlüler için erişilebilir duruma getirilir" ifadesi yer almaktadır.

4.1.2. 3194 Sayılı İmar Kanunu

1997 yılında 3194 sayılı İmar Kanunu'na eklenen Ek Madde 1 ile; “Fiziksel çevrenin özürllüer için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için; imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda, Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur” hükmü getirilmiştir. Bu şekilde; “engelliler” sözcüğünün imar ile ilgili yasal düzenlemelerde yer aldığı görülmektedir[3]. 3194 sayılı İmar Kanunu'nda “ulaşılabilirliği sağlamak amacıyla temel yaklaşım olarak ayrı bir “ulaşılabilirlik mevzuatı” ya da “yasası” çıkarmak yerine mevcut İmar Mevzuatı'nın içine erişilebilirlik koşullarının adapte edilmesi benimsenmektedir” [19].

4.1.3. Avrupa kentsel şartı

Avrupa Konseyi'ne bağılı olarak çalışan Avrupa Yerel ve Bölgesel Yetkiler Sürekli Toplantısı'nın 1992 yılında Strazburg'ta yaptığı 27. Oturumda “Avrupa Kentsel Şartı” kabul edilmiştir. Bu şartın engelli bireyleri ilgilendiren ilkeleri şunlardır [3]:

- 1-Kentler herkesin yararlanabileceğı şekilde tasarlanmalıdır.
- 2-Engelli kişilere yönelik uygulamalar, aşırı korumayı değil engelli bireyin toplumla bütünleştirilmesini sağlamalıdır.
- 3-Engellileri temsil eden uzmanlık dernekleriyle ve bu derneklerin kendi aralarında işbirliği kurulması zorunludur.
- 4-Mekânların engelli kişilerin ihtiyaçlarına uygunluğun sağlanması önemlidir.
- 5-Yolculuk ve toplu taşımacılık olanaklarından herkes yararlanabilmelidir.

4.2. Engellilere Yönelik Standartlar

Bu bölümde engellilere yönelik; şehir içi yollar-özürllü ve yaşlılar için sokak, cadde, meydan ve yollarda yapısal önlemlerin tasarım kuralları, şehir içi yollar, raylı taşıma sistemleri bölüm 5: özürllü ve yaşlılar için tesislerde tasarım kuralları, özürllü insanların ikamet edeceği binaların düzenlenmesi kurallarından bahsetmektedir.

4.2.1. TS 12576: Şehir içi yollar-özürlü ve yaşlılar için sokak, cadde, meydan ve yollarda yapısal önlemlerin tasarım kuralları

Kentsel mekânda engellilerin hareketliliğinin daha rahat sağlanabilmesi amacıyla Türk Standartları Enstitüsü'nün koymuş olduğu kurallara uyulması gerekmektedir. Türk Standartları Enstitüsü'nün “Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar için Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları” adı altında getirmiş olduğu kurallar özet olarak şu şekilde sıralanabilir [4]:

- 1- Engellilerin, yayalara ayrılan yollarda serbestçe, engellenmeden dolaşabilmeleri ve yaya kaldırımını kullanabilmeleri için kaldırım kısmında engeller bulunmamalıdır. Tehlikeli olabilecek her türlü düzensizlikten kaçınılmalıdır. Örneğin yer ızgaraları, yer mantarları, çukurlar, yoldaki gelişigüzel seviye farklılıkları düzenlenmelidir.
- 2- Taşıt yolu ve kavşak geçişlerinde gelişigüzel konan mantarlar, sembol, ilan panoları ve direkler engellilerin hareket kabiliyetini azaltacağından bunlar yaya geçitlerine konulmamalıdır.
- 3- Yaya geçitleri iyi ve üstten aydınlatılmalı, bu aydınlatma yol aydınlatmasından ayırt edilebilir değişiklikte olmalıdır.
- 4- Işık kontrollü yaya geçitlerinde trafik işaret lambaları işitme engelliler için ışıklı yaya figürlü ve görme engelliler için ise devamlı ses uyarı işareti bulunmalıdır.
- 5- Yaya kaldırımında yükseklik farklılıklarından engellilerin etkilenmemesi amacıyla bu yollara engellilerin hareketlerini rahat ve yorulmadan yapabilecekleri eğimler verilmelidir.
- 6- Merdivenler engelliler için ulaşılabilirlikte çok büyük bir engel olduğundan, yollarda mümkün olduğunca merdiven yapımından kaçınılmalıdır. Yapılan merdivenlerde ise kaymayı önleyici maddeler kullanılmalıdır.
- 7- Merdivenli otobüslerin içindeki dolaşım alanları geniş ve asansörlü girişe ve çıkışa sahip olmalıdır. Toplu taşıma duraklarında bilgilendirme olmalıdır. Durağın hangi toplu taşıma aracına ait olduğunu, aracın güzergâh numarası ile güzergâh ve durağın adını belirten okunaklı levha ile yanıp sönen ışık her durakta mutlaka bulunmalıdır. Kapalı durakta duvardaki bilgilendirme panosu göz hizasında ve dokunsal okuma yüksekliğinde; iri puntolu harfler kabartmalı şehir haritası, güzergâh planı, toplu taşıma aracı tarifesi gibi bilgiler görme engelli bireyler için bulundurulmalıdır.

- 8- Parka izin verilen yollarda engelliler için yeterli sayıda park alanı tesis edilmelidir. Bu tesislerde engelliler için park yeri sayısının %2' si kadar yer ayrılmalıdır.
- 9- Tüm ticari idari kamu binaları ile mesken binaları ana girişleri yaya kaldırımından itibaren engelsiz yapılmalıdır. Bina girişleri kaygan olmayan sert malzemeden yapılmalıdır ve bu girişler mutlaka iyi aydınlatılmış olmalıdır.
- 10- Halka açık olarak yapılmış olan açık veya kapalı telefon kabinlerinden mutlaka en az biri engellilere uygun olarak düzenlenmelidir. Telefon kabinlerinde engellilerin kullanabileceği şekilde kabartma harf, ağır işitenler için frekans yükseltici ses düğmesi ve tekerlekli sandalye kullanan engellilerin kullanabileceği yeterli alan bulunmalıdır.

4.2.2. TS 12460: Şehir içi yollar, raylı taşıma sistemleri bölüm 5: özürlü ve yaşlılar için tesislerde tasarım kuralları

Şehir-içi Yollar, Raylı Taşıma Sistemlerinde Türk Standartları Enstitüsü'nün özürlü ve yaşlılar için koydukları tasarım kuralları ise şu şekilde özetlenebilir [3]:

- 1- Metro istasyonlarında engelli yolcuların, bir engelle karşılaşmadan ve uzun yürüyüş mesafelerine gerek duymadan dolaşmaları için mimari açıdan gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- 2- Raylı sistem ile şehrin diğer trafiği arasında engellinin emniyetini sağlamak için yol kenarı metal yay korkulukları kurulmalıdır.
- 3- Bilet temin bölgesinde bulunan güzergâh hakkında bilgi ve danışma veren tesisler engellilere de hizmet vermelidir. Bunlar, engelli bireylerin hareketlerine mani olmamalı, bilet alıŖta ve biletli bölgeye geçiŖteki turnikelerde bu kişilere öncelikli yeterli alan ayrılmalıdır.
- 4- Platformlarda tekerlekli sandalye engellilerin kolay hareket ve manevra yapmaları sağlanmalıdır. Yan ve orta platformlarda platform döşemesinde görme engellilerin algılayacağı renkte doku ve desende ve ışıktaki parlayan nitelikte emniyet bandı bulunmalıdır.
- 5- İşitme engelliler için alarmlar sinyal verecek veya mevcut ışığı kesin şekilde yükseltecek şekilde ayarlanmalı ve görülebilir alarmlar duyulabilir acil durum alarmlarıyla bağlantılı olarak bir flaŖa bağlanmış parlayan ışıklar şeklinde olmalıdır.

6- Görme engellilerin görmesine yardımcı olan köpeklerin istasyonlara girmesi ve trene binmesine müsaade edilmelidir.

4.2.3. TS 9111: Özürlü insanların ikamet edeceği binaların düzenlenmesi kuralları

Türk Standartları Enstitüsü tarafından Nisan 1991 yılında yayınlanmış olan “TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları” engelli bireylerin ikamet edeceği binalarda daha rahat ve yaşam kalitesi yüksek bir şekilde yaşayabilmeleri amacıyla konulmuştur. Bu kurallar şu şekilde özetlenebilir [21]:

- 1- Kullanılacak yer kaplamaları kaygan olamamalıdır. Görme engelli bireyler için halı tipi malzemeler kullanılmamalıdır. Ses yansıtıcı yüzeyler, görme engelli insanlara yön bulmakta yardımcı olmalıdır.
- 2- Pencereler, görme bozukluğu olan engelliler için göz kamaştırıcı ışıktan kaçınılacak şekilde yapılmalıdır.
- 3- Görme engellilerin daha rahat bir şekilde dolaşmalarının sağlanabilmesi amacıyla bina içi ulaşımda sık sık farklı düzenlemelere gidilmemeli, donatılar mümkün olduğunca sabit tutulmalıdır. Mecburi hallerde yapılacak olan girinti ve çıkıntıların köşeleri yuvarlatılmalıdır.
- 4- Bina içerisindeki mobilyalar tekerlekli sandalye kullananların manevralarına imkân verecek şekilde düzenlenmelidir.

4.3. Yerel Yönetimler

Öncelikle yerel yönetimlerin mevcut durumu değerlendirilmiş daha sonrada yerel yönetimlerin düzenlemeleri uygulamada karşılaştıkları sorunlar üzerinde durulmuştur.

4.3.1. Mevcut durum

Yasalar ile merkezi yönetimin birçok yetki ve sorumluluğu yerel yönetimlere bırakmış olup bu durum engelliye en yakın olan yerel yönetimleri daha da önemli hale getirmiştir [3]. Türkiye’de yerel yönetim birimleri; köy, belediye ve il özel idareleri olmak üzere yapılandırılmıştır [22].

Atak'ın (2001: 109-111) 2001 yılında belediyelerle yaptığı araştırma sonuçlarına göre; yerel yönetimler engelliler için kentsel mekanın kullanımının kolaylaştırılmasına ilişkin faaliyetlerde başarıya ulaşamamıştır. Atak'ın yaptığı araştırma sonuçlarına göre;

- 1- Türkiye'de yerel yönetimler arasında bulunan belediyelerin çoğu binaların engellilerin ulaşabileceği biçimde yapılmasını sağlayamamaktadır.
- 2- Belediyeler, engelliler ile ilgili getirilen mevzuat hükümlerini uygulamada isteksiz ve bilinçsizdir.
- 3- Engelliler ile ilgili getirilen mevzuat hükümlerini uygulamaya çalışan belediyelere, maliyetlerin artışı nedeniyle yapı sahiplerince karşı çıkmaktadır.
- 4- Belediyelerin çoğu, açık alanlardaki düzenlemelerde yetersizdir. Düzenleme yaptıklarını iddia eden belediyeler ise kaldırımlara rampa yapılması dışında herhangi bir düzenleme yapmamaktadır.
- 5- Yapılan düzenlemelerin çoğu ise standartlara uygun yapılmamaktadır. Belediyelerin yaklaşık tamamı hangi standardı kullanacağını bilmemektedir.
- 6- Belediyeler, engelliler için ulaşılabilir bir kentsel mekânın oluşturulabilmesi için, uygulama aşamasındaki tüm sorumlu kişilerin hizmet içi eğitimden geçerek düzenlemeler konusunda bilgilendirilmesini gerekli görmektedir.
- 7- Belediyelerin çoğu, aldıkları kararlarda halkın ya da sivil toplum örgütlerinin görüşlerine yer vermek konusunda isteksizdir. Bu isteksizlik ortak çalışmak konusunda da kendini göstermektedir.

4.3.2. Yerel yönetimlerin düzenlemeleri uygulamada karşılaştıkları sorunlar

Yerel yönetimlerin engellilere yönelik standartları uygulama sürecinde karşılaştıkları en önemli sorun kaynak yetersizliğidir. Belediyeler aynı zamanda teknik elemanların eksikliği ve bilgi düzeyi konusunda sorunlar yaşamaktadır. Kaçak yapılaşma kentleşmeye engel olduğundan belediyeler için büyük problemler yaratmaktadır. Bu yüzden zaten yapılanma konusunda hiçbir standarda sahip olmayan kaçak yapılaşma, engellilerin kentsel mekânı kullanabilmeleri konusunda da sorunlara neden olmaktadır. Yerel yönetimlerin çoğu, engelliler için yapılacak düzenlemeler konusunda bilgisizdir. Standartlar bilinmediği için konuya fazla önem verilmemektedir. Ayrıca yerel yönetimler kentsel altyapıyı oluşturacak maddi kaynaklara sahip olmamakla birlikte, özellikle küçük yerleşimlerde daha çok enformel yapının geçerli olmasının sonucu olarak belediye görevlileri yasaların uygulanmasında zorlayıcı olamamaktadır. Yerel yönetimler, kenti ulaşılabilir yapmak için planlar yapmakta ve uygulamaktadır. Buradan anlaşıldığı üzere kentsel açık alanlarda düzenleme yapmaları için yerel yönetimlere ilişkin ayrıca tanımlanmış hükümler ve bir denetim mekanizması söz konusu değildir [19]. Mevzuatın uygulanmasına yönelik hiçbir yaptırımın ve cezai müeyyidenin bulunmaması, mevzuatın uygulanırlığını ortadan kaldırmaktadır [3].

Tüm bunların yanında, kent içi ulaşımında, merkezi ve yerel düzeyde sorumluluk paylaşımının açık olmamasından kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin ulaşım alt yapısı ulaşım sistemlerinin işletilmesi ve trafik yönetimi konularında sorumlulukları sınırlı olmakla beraber yerel yönetimler sahip oldukları sorumluluklar çerçevesinde hatalı projelere imza atabilmektedir [10]. Kentsel altyapıyı oluşturmakla görevli kuruluşlar arasındaki iletişimsizlik nedeniyle birbirlerinden habersiz yaptıkları plan ve programsız uygulamalar, kentsel mekânın engelliler için ulaşılabilir kılınmasını zorlaştırmaktadır [19]. Yerel yönetimler tarafından engellilerin ulaşımına yönelik otobüslerin uyarlanması, yeni otobüslerin alınarak sefere konulması denenmiş olmasına karşın servislerin hizmete girişine dair yeterince engellilerin bilgilendirilmemesi ve güzergâh tespitindeki hatalardan dolayı, engellilerin de kentin farklı yerlerinde ikamet etmesi gibi nedenlerle söz konusu otobüslerin yeterli düzeyde kullanımı sağlanamamıştır [3].

5. UYGULANAN YÖNTEM

Yöntem bölümünde öncelikle araştırmanın amacı daha sonra örneklemden bahsedilmekte, daha sonra da verilerin nasıl toplandığını ve hangi kategorilerde işlendiğine değinilmiştir.

5.1. Araştırmanın Amacı

Sağlıksız ve plansız kentleşme tüm bireyler için hayatın farklı alanlarında çeşitli sorunlara yol açmaktadır. Ancak, plansız kentleşmenin neden olduğu problemlerin engelli bireyler için daha farklı açılardan ve daha büyük sorunlara yol açtığı bir gerçektir. Bağımsız bir şekilde çoğu zaman hareket edemeyen engelli bireyler trafik deki yetersiz düzenlemeler ve kentlerin plansız yapılaşması sonucu hareket alanlarını iyice kaybetmektedir. Trafik deki düzenlemelerin, yolların ve kaldırımların engelli bireyler için uygun bir şekilde tasarlanmaması ve kent içindeki birçok alanın da bu bireyler için uygun olmaması en büyük sorun alanlarından.

Kent yaşamında engelli bireylerin problemleri, yalnızca kentin fiziksel yapısıyla bağlantılı olarak kendini göstermemekte olup engelli bireyler yaşamın her alanında birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlardan belki de en önemlisi engelli bireylere karşı olumsuz tutumların bulunması ve önyargıyla yaklaşılmasıdır. Bu önyargılar genellikle acıma duygusuyla ön plana çıkan yaklaşımlardır. Acıma duygusu engelliler için diğer bir sorunu beraberinde getirmekte olup bu sorun ise ayrımcılık olarak karşımıza çıkmaktadır. Engelli bireylere karşı engelsiz bireyler tarafından uygulanan ayrımcı davranışlar kişinin sosyal hayatıyla birlikte çalışma hayatını da etkilemektedir. Engelli bireylerin çok büyük bir kısmı çalışma hayatında birçok sorun yaşamakta, iş bulamamakta ve karşılaşılan bu problemler de neticede kişinin kendini yetersiz hissetmesine yol açmaktadır.

Bu çalışmada amaç, engelli bireylerin ev dışı aktivitelerinde karşılaştıkları fiziki ve sosyal problemlerin saptanarak yaşam kalitelerinin artırılması, trafikte karşılaştıkları sorunlara çözüm önerilerinde bulunulması, buna ilave olarak engelliler tarafından kentsel mekânın ne derecede kullanılabilir olup olmadığının araştırılmasıdır.

5.2. Örneklem

Araştırma evrenini Ankara İli genelinde ikamet etmekte olan on beş yaş üstü engelli bireyler oluşturmaktadır. Bu evrenin içinden toplam yüz engelli birey örneklem olarak seçilmiştir. Örneklem görme engelliler ve ortopedik engelliler olarak ikiye ayrılmıştır. Her iki engelli grubundan eşit sayıda kişiyle görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan engellilerin 38'i kadın, 62'si ise erkektir. Araştırmada kullanılan anketlerin büyük bir çoğunluğu Ankara İli genelindeki engellilere yönelik hizmet veren derneklerde uygulanmıştır. Anket çalışmasının yapıldığı dernekler aşağıda liste halinde verilmektedir:

- 1- Uygur Görme Engelliler Derneği
- 2- Altı Nokta Körler Derneği
- 3- Türkiye Sakatlar Derneği

Belirtilen bu derneklerde anket çalışmasına 11.01.2014 tarihinde başlanılmış olup anket uygulaması 09.03.2014 tarihinde bitirilmiştir.

5.3. Veri Toplama Aracı

Anket formunun oluşturulması aşamasında, öncelikle konuyla ilgili gerekli kaynak ve literatür taraması yapılmış olup bu bilgiler doğrultusunda araştırmada kullanılacak olan anket formu hazırlanmıştır. Araştırma kapsamında kullanılan anket formu toplam otuz dört sorudan oluşmaktadır. Görüşülen kişilerin görüşlerini daha kolay ifade edebilmelerini sağlamak amacıyla anket formunda kapalı uçlu soruların yanı sıra açık uçlu sorulara da yer verilmiştir.

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde görüşülen engelli birey ile ilgili kişisel sorular yer almaktadır. Bu bölümde engellilere yöneltilen sorularla, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, sosyal güvenlik, gelir durumu ve engelliliklerinin türü hakkında bilgi alınmıştır.

Anket formunun ikinci bölümü konuyla ilgili sorulardan oluşturulmuştur. Bu soruların engelli bireylere yöneltilmesindeki amaç; trafikte karşılaştıkları sorunlar ve kentsel

mekânın engelliler tarafından kullanılabilirliğinin elde edilecek anket sonuçları dâhilinde değerlendirilmesidir. Bireyin engel grubuna bağlı olarak trafikte karşılaştıkları sorunlar ve kentin kullanım alanlarından faydalanma durumları belirlenmeye çalışılmış olup sorular açık uçlu sorularla bireyin kentsel mekânda karşılaştığı problemler tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket formunun ikinci bölümünde, ayrıca, engelli bireyin sportif etkinlikler ve çeşitli kuruluşların hazırlamış oldukları etkinliklere katılım durumlarını belirlemek amacıyla sorular yöneltilmiş ve verilen cevapların nedenleri araştırılmıştır. Buna ilave olarak, bireyin çeşitli eğlence mekânlarına gitme sıklıkları da engelli bir birey olmanın sosyal aktiviteler açısından karşılaşılan olumsuz etkileri belirlemek amacıyla anketteki sorular arasına ilave edilmiştir.

Ayrıca, bireye “çevreden engelli olmaktan dolayı herhangi bir tutum farklılığı hissettiniz mi?” sorusu yöneltilerek engelli olmanın getirdiği psikolojik etkilerin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Buna ilave olarak, bireylere Özürlüler Kanunu ve Kentsel Tasarım Kuralları hakkında da sorular yöneltilmiştir. Bu soruları yöneltmekteki amaç, bireylerin konuyla ilgili bilgi düzeylerine ilişkin sonuçlara ulaşmaktır. Anket formunun sonunda kişinin engelleriyle ilgili kurum ve kuruluşlardan kentsel mekânın kullanımının kolaylaştırılmasına ilişkin beklentileri açık uçlu soruyla belirlenmeye çalışılmıştır. Anket çalışması görme engelliler ve ortopedik engelliler olmak üzere, eşit sayıda, iki grupta toplam yüz kişiye uygulanmıştır. Görüşmelerin tamamı yüz yüze yapılmıştır.

5.4. Verilerin İşlenmesi ve Çözümlemesi

Verilerin işlenmesinde kullanılan kategoriler iki bölümden oluşmaktadır. Birinci kategori sorular araştırmaya katılan bireylere ilişkin sorular bulunmaktadır. İkinci kategoride ise bireylerin trafikte ve kentsel mekan da karşılaştıkları sorunlara ilişkin sorular bulunmaktadır.

5.4.1. Araştırmaya katılan bireylere ilişkin bulgular

- 1- Cinsiyet
- 2- Yaş
- 3- Eğitim durumu
- 4- Medeni durum
- 5- Çalışma durumu
- 6- Çalışmama nedeni (engelli olması mı)
- 7- Sosyal güvenlik durumu
- 8- Gelir durumu
- 9-Engelliğin türü

5.4.2. Engelli bireylerin trafikte karşılaştıkları sorunlar ve kentsel mekan kullanımı ile ilgili bulgular

- 10- Sık kullanılan mekanların değerlendirilmesi
- 11- Ulaşım araçlarına giderken ve binerken karşılaşılan zorlukların değerlendirilmesi
- 12- Olası gidiş-gelişler de sınırlılıkların değerlendirilmesi
- 13- Kentsel mekânda günlük ihtiyaçların karşılanabilmesi
- 14- Kamuya ait binalardan yararlanabilme
- 15- Eğlence mekânlarına gitme sıklığının değerlendirilmesi
- 16- Kent içi toplu taşıma araçlarından faydalanabilme
- 17- Ankara kenti genelinde toplu taşıma aracı tercihi
- 18- Kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliklerine katılım durumu
- 19- Ev dışında geçirilen zaman değerlendirilmesi
- 20- Ev dışındaki aktivitelerin kendi başına yapabilme durumu
- 21- Bazı şeyleri mekan tasarımı izin vermediği için yapamama durumu
- 22- Yakınlarınız sizin dış mekanlara kendi başınıza gitmenize karşı yaklaşımının değerlendirilmesi
- 23- Sizinle ilgilenen/yardımcı olan kişinin yakınlık derecesi
- 24- Yardımın maddi boyutu
- 25- Sosyal yaşam aktivite grupları
- 26- Engelden dolayı tutum farklılıklarının hissedilmesine ilişkin bulgular

- 27- Tutum farklılıklarının sosyal hayatınıza etkileri
- 28- Sportif etkinliklere katılım durumu
- 29- Kentsel tasarım kuralları hakkında bireyin bilgi durumu
- 30- Kentsel tasarım kuralları Ankara kenti genelinde uygulanma düzeyi
- 31- Özürlüler Kanunu Hakkında Bilgi Durumu
- 32- Özürlüler kanunda olumlu olarak gördüğünüz düzenlemeler
- 33- Özürlüler Kanununda olumsuz veya yetersiz olarak gördüğünüz düzenlemeler
- 34- Engelinizle ilgili olarak kurum ve kuruluşlardan kentsel mekanın kullanımının kolaylaştırılmasına ilişkin beklentilerin değerlendirilmesi

6. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde ankette engelli bireylere yöneltilen sorulara verilen cevaplar iki farklı şekilde değerlendirilmiştir. Birinci değerlendirmede sorulan sorunun yüzdeler oranlarına bakılmıştır, ikinci değerlendirmede ise sorunun bedensel ve görme engelli bireylerde oranları tespit edilmiştir.

6.1. Araştırmaya Katılan Bireylere İlişkin Bulgular

Anketin bu bölümde görüşülen engelli birey ile ilgili kişisel sorular yer almaktadır. Bu bölümde engellilere yöneltilen sorularla, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, çalışma durumu, sosyal güvenlik, gelir durumu ve engelliliklerinin türü hakkında bilgi alınmıştır.

6.1.1. Cinsiyet

Çizelge 6.1. Cinsiyet dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	38	38,0
Erkek	62	62,0
Toplam	100	100,0

Anket sonuçlarına göre; görüşme yapılan engelli bireylerin çoğunluğunun erkeklerden oluştuğu tespit edilmiş olup, görüşülen kişilerin %38'i kadın, %62'si ise erkektir. Bu değerlere ilave olarak, kadın oranı ortopedik engellilerde %40 görme engellilerde ise %36 ile sınırlı kalmıştır. Anket görüşmelerinin birçoğu daha evvel belirtildiği üzere Ankara'da faaliyet gösteren derneklerde yapılmıştır. Dernek faaliyetlerine katılım kadın nüfusunda daha azdır. Dernek faaliyetlerine katılımın kadın nüfusunda daha az olması nedeniyle çalışmada kadın bireylerden daha çok erkek bireylerle görüşümler gerçekleştirilmiştir. Ankete katılan engellilerin cinsiyetlerinin, engel gruplarına göre dağılımı incelendiğinde şu sonuçlarla karşılaşılmaktadır: görüşme yapılan ortopedik engellilerin %40'u kadın, %60'ı

ise erkektir. Görme engellilerde ise anket görüşmesine katılanların %36'sı kadın, %64'ü erkektir.

Çizelge 6.2. Engellilik türünün cinsiyete göre dağılımı

Engelliliğin Türü	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Ortopedik Engelli	% 40	% 60	% 100
Görme Engelli	% 36	% 64	% 100
Ortalama	% 38	% 62	% 100

6.1.2. Yaş

Çizelge 6.3. Yaş dağılımı

Yaş Grupları	Sayı	Yüzde
15-25	32	32
26-35	33	33
36-45	18	18
46-55	12	12
56 ve üzeri	5	5
Toplam	100	100,0

Ankete katılan engelli bireylerin %32'si, 15-25 arası yaş grubundandır. Bu yaş grubunun anket sonuçlarında fazla yer almasının ana nedeni, bu yaş grubundaki bireylerin araştırma yapılan derneklerdeki faaliyetlere daha fazla katılıyor olmalarıdır. Bu yaş grubunun büyük bir çoğunluğu eğitimlerini sürdüren ve üniversite sınavlarına hazırlanan kişilerden oluşmaktadır. Bu sebepten dolayı, yapılan çalışmada genç gruba daha kolay ulaşılabilmektedir. 15-25 arası yaş grubundaki engellilerin çoğunluğunun çalışmayan bir kesim olması da bu yaş grubundaki engelli bireylerle daha fazla görüşme yapılmasında diğer bir etkidir. Görüşme yapılan ortopedik engellilerin %24'ü, 15-25 arası yaş grubunda iken görme engellilerin %40'ı bu yaş grubundandır. Ankete katılan görme engellilerden, 26-35 arası yaş grubundan olanların oranı %24'dür. Toplam ankete

katılanların yaş grupları incelendiğinde; 36-45 yaş grubunun %18, 46-55 yaş grubunun %12,56 yaş ve üzeri yaş grubunun oranının ise %5 olduğu görülmektedir.

Çizelge 6.4. Engellilik türünün yaş gruplarına göre dağılımı

	Yaş Grupları					Toplam
	15-25	26-35	36-45	46-55	56 ve üzeri	
Ortopedik Engelli	% 24	% 42	% 18	% 10	% 6	% 100
Görme Engelli	% 40	% 24	% 18	% 14	% 4	% 100
Ortalama	% 32	% 33	% 18	% 12	% 5	% 100

6.1.3. Eğitim durumu

Çizelge 6.5. Eğitim durumunu dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
İlkokul	6	6,0
İlköğretim	39	39,0
Lise	43	43,0
Yüksek okul	7	7,0
Üniversite	5	5,0
Toplam	100	100,0

Anket sonuçları incelendiğinde engellilerin büyük bir çoğunluğun ilköğretim ve lise mezunu olduğu görülmektedir. Bu oran ortopedik engellilerde %78 iken görme engellilerde %86'dır. Ankete katılanlar içinde okuma–yazma bilmeyen kişiye rastlanılmamıştır. Yüksek okul mezunu ortopedik engellilerde %8, görme engelliler de %6 düzeyinde kalmıştır. Üniversite mezunlarının oranı ise ortopedik engellilerde %6 iken görme engellilerde biraz daha düşüktür.

Bu sonuçlar değerlendirildiğinde, engelliler arasında büyük bir çoğunluğun üniversite mezunu olmadıkları tespit edilmiştir. Bunun ana nedeni olarak, kişinin engel durumunun getirdiği sosyal ve mekânsal olumsuzluklardan dolayı eğitimine devam edememesi gösterilebilir. Söz konusu durumun diğer bir nedeni ise ankete katılan bireylerin

çoğunluğunun genç olmasıdır. Kişilerle yapılan görüşmelerde dernek faaliyetlerinde rol alan birçok görme engelli bireyin üniversite sınavlarına hazırlanmakta olduğu tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere engelli bireyler engelleri nedeniyle sadece tıbbi problemler yaşamamakta, bu problemlerle birlikte sosyal problemlerle de karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum engelli bireylerin eğitim hayatlarını da olumsuz olarak etkilemektedir.

Bu değerlendirmeler dışında ankete katılan bireylerle belli bir dernek çatısı altında görüşmeler yapıldığı ve dolayısıyla ankete konu bireylerin sosyalleşme anlamında bu dernek vasıtasıyla engelliler arasında önemli bir konumda olduğu dikkate alındığında; özellikle bu tür derneklerin bulunmadığı kırsal kesimde ve kentsel alanda söz konusu dernek gibi sosyal kurumlardan faydalanamayan engellilerin eğitim problemlerinin daha büyük boyutta olduğunu kabul etmek kaçınılmaz bir gerçektir.

Çizelge 6.6. Engellilik türünün eğitim durumuna göre dağılımı

Engel Türü	Eğitim Durumu					Toplam
	İlkokul	İlköğretim	Lise	Yüksekokul	Üniversite	
Ortopedik Engelli	% 8	% 38	% 40	% 8	% 6	% 100
Görme Engelli	% 4	% 40	% 46	% 6	% 4	% 100
Ortalama	% 6	% 39	% 43	% 7	% 5	% 100

6.1.4. Medeni durum

Çizelge 6.7. Medeni durumun dağılımı

Medeni durum	Sayı	Yüzde
Bekâr	62	62,0
Evli	38	38,0
Toplam	100	100,0

Yapılan görüşmelerde elde edilen sonuçlara göre tüm engel gruplarında bekâr oranı %62 iken evli olan engelli bireylerin oranı ise %38'dir.

Çizelge 6.8. Engellilik türüne göre medeni durumun dağılımı

Engelliğin Türü	Medeni Durum		Toplam
	Bekâr	Evli	
Ortopedik Engelli	% 64	% 36	% 100
Görme Engelli	% 60	% 40	% 100
Ortalama	% 62	% 38	% 100

6.1.5. Çalışma durumu ve nedeni

Çizelge 6.9. Çalışma durumunun dağılımı

İşte Çalışma Durumu	Sayı	Yüzde
İşte Çalışıyor	44	44,0
İşte Çalışmıyor	56	56,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireylerin diğer bireylere göre iş bulmakta yaşadığı problemler daha fazladır. Kişi engelinden dolayı çoğu zaman eğitim gördüğü alanda iş bulamamaktadır. Anket sonuçları incelendiğinde, toplam engelliler arasında bir işte çalışanların oranı %44 olarak belirlenirken çalışmayanların oranı %56'dır. Bu değerler engel gruplarına göre incelendiğinde ortopedik engelli grubunda çalışanların oranı %50 iken görme engellilerde ise çalışanların oranının %38 olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde çalışmayan kişilere neden çalışmadıkları sorulduğunda verilen yanıtın genelde aynı olduğu belirlenmiştir. Ana neden iş bulmadaki sıkıntılardır. Görüşme yapılan kişilerin sayısından eğitimlerine devam eden engellilerle emekli olanların sayısı çıkartıldığında, iş bulmaktaki sıkıntıların büyük bir sorun olarak engelli bireylerin karşısına çıktığı görülmektedir. Görüşülen kişilerden bazıları sadece kısa süreli işler bulabilmekte, işten ayrıldıktan sonra ise tekrar iş bulabilmek için uzun bir zaman harcamaktadır. Kendisine uygun bir iş bulamayan engelli bireyler de eğitimlerini gördükleri işi yapmak istediklerini ancak çoğu zaman eğitimini aldıkları işi bulamadıklarını belirtmişlerdir. Kendilerine uygun daha iyi bir iş bulamayan engelli bireyler arasında işportacılık gibi geçici işlerde çalışanların olduğu da tespit edilmiştir. Alınan cevaplarda daha önce iyi bir

eğitim alamadıkları için yetersiz kalan diplomalarından dolayı da iş bulamadığını belirten kişiler bulunmaktadır.

Çizelge 6.10. Engellilik türüne göre çalışma durumunun dağılımı

Engelliliğin Türü	İşte Çalışma Durumu		Toplam
	İşte Çalışıyor	İşte Çalışmıyor	
Ortopedik Engelli	% 50	% 50	% 100
Görme Engelli	% 38	% 62	% 100
Ortalama	% 44	% 56	% 100

6.1.6. Sosyal güvenlik durumu

Çizelge 6.11. Sosyal güvenlik durumunun dağılımı

Sosyal Güvenlik Durumu	Sayı	Yüzde
Sosyal güvenliği var	42	42,0
Sosyal Güvenliği Yok	58	58,0
Toplam	100	100,0

Görüşme yapılan engellilerin sosyal güvenlik durumları incelendiğinde %42'lik bir kısmının sosyal güvenliğinin bulunduğu tespit edilmiştir. Ortopedik engellilerde sosyal güvenliği olmayanların oranı %64 olup görme engellilerde ise bu oran %52'dir.

Çizelge 6.12. Engellilik türüne göre sosyal güvenlik durumunun dağılımı

Engelliliğin Türü	Sosyal Güvenlik Durumu		Toplam
	Sosyal Güvenliği Var	Sosyal Güvenliği Yok	
Ortopedik engelli	% 36	% 64	% 100
Görme engelli	% 48	% 52	% 100
Ortalama	% 42	% 58	% 100

6.1.7. Gelir durumu

Çizelge 6.13. Aylık ortalama gelir dağılımı

Aylık Ortalama Geliri	Sayı	Yüzde
900 TL veya altı	43	43,0
901-1300 TL	43	43,0
1301-1700 TL	14	14,0
Toplam	100	100,0

Ankete katılan kişilerin gelir durumları çok farklılık göstermemekle birlikte %43'ü 900 TL ve daha az aylık ortalama geliri olan kesimden oluşmaktadır. Diğer %43'ü, 901-1300 TL arasında aylık ortalama gelire sahip olup geri kalan kesimin ise 1301-1700 TL arasında aylık ortalama geliri bulunmaktadır. Görüşme yapılan kişilerin büyük bir kısmının düşük bir maaşla çalıştıkları tespit edilmiş olup bunun nedeni engelli bireyin iş hayatında çok fazla yer alamaması olarak belirlenmiştir.

Çizelge 6.14. Engellilik türüne göre aylık ortalama gelirin dağılımı

Engelliliğin Türü	Aylık ortalama geliri			Toplam
	900 TL veya Altı	901-1300 TL	1301-1700 TL	
Ortopedik engelli	% 46	% 38	% 16	% 100
Görme engelli	% 40	% 48	% 12	% 100
Ortalama	% 43	% 43	% 14	% 100

6.1.8. Engelliliğin türü

Çizelge 6.15. Engelliliğin türünün dağılımı

Engelliliğin Türü	Sayı	Yüzde
Ortopedik Engelli	50	50,0
Görme Engelli	50	50,0
Toplam	100	100,0

Görüşme yapılan engelli bireyler anket sonuçlarının daha sağlıklı değerlendirilebilmesi amacıyla iki eşit gruba ayrılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin %50'si ortopedik engelli ve diğer %50'si ise görme engellidir.

6.3. Engelli Bireylerin Trafikte Karşılaştıkları Sorunlar ve Kentsel Mekan Kullanımı ile İlgili Bulgular

Bu bölümde bireylere yöneltilen sorularla engel grubuna bağlı olarak trafikte karşılaştıkları sorunlar ve kentin kullanım alanlarından faydalanma durumları belirlenmeye çalışılmış olup sorular açık uçlu sorularla da bireyin kentsel mekânda karşılaştığı problemler tespit edilmeye çalışılmıştır.

6.2.1. Sık kullanılan mekanların değerlendirilmesi

Çizelge 6.16. Sık kullanılan mekânların Değerlendirme Durumunun Dağılımı

Sık Kullanılan Mekânların Durumu	Sayı	Yüzde
Sık kullanılan mekanlar var	61	61,0
Sık kullanılan mekanlar yok	39	39,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireylerin iş, okul yada sık kullandığı başka mekanların durumuna baktığımız zaman bireylerin %61'nin sık kullandığı mekanların olduğunu %39'unun da sık kullandığı mekanların olmadığını görmekteyiz. Sık kullanılan mekânların kullanılma oranının yüksek olması anket çalışması yaptığımız bireylerin zaten dış mekânları sık kullanan bireyler olması etkili olmuştur. Bu tip derneklerin faaliyetlerine katılmayan veya sıkıntılardan dolayı katılmayan bireyleri de dahil edecek olursak bu oran hayli düşecektir. Dernek faaliyetleri katılan bireyler olduğu halde sık kullanılan mekânların kullanmayanların oranının da %39 çıkması bu oranın da azımsanamayacak kadar fazla olduğunu göstermektedir.

Çizelge 6.17. Engellilik türüne göre sık kullanılan mekanların durumunun dağılımı

Engelliliğin Türü	Sık Kullanılan Mekanların Durumu		Toplam
	Sık Kullanılan Mekanlar Var	Sık Kullanılan Mekanlar Yok	
Ortopedik engelli	% 65	% 35	% 100
Görme engelli	% 57	% 43	% 100
Ortalama	% 61	% 39	% 100

6.2.2. Ulaşım araçlarına giderken ve binerken karşılaşılan zorlukların değerlendirilmesi

Çizelge 6.18. Ulaşım araçlarına giderken ve binerken karşılaşılan zorlukların değerlendirilmesi durumunun dağılımı

Araçlara Binerken Yada Durağa Giderken Karşılaşılan Zorluklar	Sayı	Yüzde
Mekânsal tasarımlar	31	31,0
Araçların fiziksel uygunsuzluğu	32	32,0
İnsanların tutumları	33	33,0
Diğer	4	4,0
Toplam	100	100,0

Ulaşım araçlarına giderken ve binerken karşılaşılan zorlukların değerlendirilmesi durumuna bakıldığında “Mekânsal tasarımlar”, “Araçların fiziksel uygunluğu”, “İnsanların tutumları” yaklaşık olarak bu üç faktörün de birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir. Özellikle mekânsal tasarımlar ve araçların fiziksel uygunluğu bireylerin trafikte karşılaştıkları en büyük iki sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki faktör özellikle ortopedik engelli bireylerde görme engelli bireylere göre oranın daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. İnsanların tutumları faktöründe %33'lük bir oranla ciddi üzerinde durulması gereken bir faktör olduğunu ortaya koymaktadır. Anketimizde insanların tutumu ile alakalı iki soru daha bulunmaktadır.

Çizelge 6.19. Engellilik türüne göre ulaşım araçlarına giderken ve binerken karşılaşılan zorlukların değerlendirilmesi

Araçlara Binerken Ya da Durağa Giderken Karşılaşılan Zorluklar	Mekansal Tasarımlar	Araçların Fiziksel Uygunsuzluğu	İnsanların Tutumları	Diğer	Toplam
Ortopedik engelli	% 28	% 36	% 32	% 4	% 100
Görme engelli	% 34	% 28	% 34	% 4	% 100
Ortalama	% 31	% 32	% 33	% 4	% 100

6.2.3. Olası gidiş-gelişler’de sınırlılıkların değerlendirilmesi

Çizelge 6.20. Olası gidiş-gelişler’de sınırlılıkların değerlendirilmesi durumunun dağılımı

Olası gidiş-gelişlerde sınırlılıklar	Sayı	Yüzde
Uygun güzergah tercih etmek	32	32,0
Birilerinin yardımına ihtiyaç duymak	31	31,0
Kalabalığın az olduğu saatleri tercih etmek	35	35,0
Diğer	2	2,0
Toplam	100	100,0

Olası gidiş-gelişler’de “Uygun Güzergah Tercih Etmek”, “Birilerinin Yardımına İhtiyaç Duymak”, “Kalabalığın Az Olduğu Saatleri Tercih Etmek” gibi engelli bireyleri sınırlandıran faktörlerin birbirlerine yakın ve yüksek oranlarda olduğunu görmekteyiz. Özellikle birilerinin yardımına ihtiyaç duyma oranı %31’lik bir oranla çok yüksek düzeyde bireyleri etkileyen faktör olduğunu göstermektedir.

Çizelge 6.21. Engellilik türüne göre olası gidiş-gelişlerde sınırlılıkların değerlendirilmesi

Olası Gidiş-Gelişlerde Sınırlılıklar	Uygun Güzergah Tercih Etmek	Birilerinin Yardımına İhtiyaç Duymak	Kalabalığın Az Olduğu Saatleri Tercih Etmek	Diğer	Toplam
Ortopedik engelli	% 27	% 38	% 32	% 3	% 100
Görme engelli	% 37	% 24	% 38	% 1	% 100
Ortalama	% 32	% 31	% 35	% 2	% 100

6.2.4. Kentsel mekânda günlük ihtiyaçların karşılanabilmesi

Çizelge 6.22. Kentsel mekânda günlük ihtiyaçların karşılanabilmesi durumunun dağılımı

Yardım Olmadan Kentsel Mekanda Günlük İhtiyacın Karşılanabilmesi	Sayı	Yüzde
Rahatça karşılayabiliyorum	35	35,0
Rahatça karşılayamıyorum	65	65,0
Toplam	100	100,0

Kentsel mekânda günlük ihtiyaçların rahatça karşılanabilmesi oranı ortopedik engellilerde %29 olarak belirlenirken görme engellilerde ise bu oranın %41’le daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Görme engellilerin iş hayatında daha fazla yer almasının nedenleri de bu sonuçlara paralel olarak değerlendirilebilir. Her iki engel grubu incelendiğinde yöneltilen soruya “evet, yardım olmadan ihtiyaçlarımı karşılayabiliyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı %35, “hayır, yardım olmadan ihtiyaçlarımı karşılayamıyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı ise %65’dir. Görüşmelerde soruya “hayır” cevabını verenlere cevaplarının nedeni sorulduğunda ise genellikle aynı problemler üzerinde durulduğu görülmüştür. Verilen tüm cevaplar trafik deki düzenlemeler ve kentsel mekândan kaynaklı günlük hayatta karşılaşılan problemlerdir. Kentsel mekânın umuma açık yerlerinin düzensizlikleri ve kentsel altyapının engelli bireylere uygun bir şekilde düzenlenmemiş olması, en çok sıkıntı yaratan ve anket sorularına karşılık en fazla belirtilen yanıttır.

Görme engelliler grubunda problem yaratan önemli bir detay, kaldırımlarda bulunan mantar taşlarıdır. Görme engellilerle yapılan görüşmelerde “çoğu zaman birinin yardımı olmadan hiçbir şey yapamıyorum“ şeklinde cevapların bulunması sorunun ne kadar önemli bir boyutta olduğunun açık bir göstergesidir. Görme engelliler grubunun yaşadığı en büyük sorunlardan biri, karşıdan karşıya geçerken karşılaşılan problemlerdir. Kentsel mekândaki birçok trafik lambasında görme engelliler için sinyalizasyon sisteminin bulunmamasının kişinin hayatını daha fazla zorlaştırdığı görülmektedir. Bu bireylerin alışveriş yaparken dahi tek başına hareket edememesine yol açmakta ve kişinin günlük hayatını olumsuz yönde etkilemektedir.

Taşıtların kaldırımlarda gelişigüzel olarak park edilmesi her iki engel grubunda da sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler kaldırımlara gelişigüzel park edilen taşıtlar sebebiyle çok fazla sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kent içinde yollarda çok sık karşılarına çıkan merdivenler ortopedik engellilerin günlük hayatlarında çok büyük sıkıntılarla karşılaşmalarına neden olurken kentin birçok bölgesinde rampaların bulunması da karşılaşılan sıkıntıların daha fazla artmasına neden olmaktadır. Ortopedik engelli bireyler için çok büyük önem arz eden asansörlerin bazı zamanlarda çalışmaması veya çalışsa dahi asansörlerin bulunduğu yerlerin tekerlekli sandalye kullanan bireylerin ulaşımı için uygun olmayan yerlerde kurulmuş olması dikkatle üzerinde durulması gereken bir noktadır.

Çizelge 6.23. Engellilik türüne göre kentsel mekânda günlük ihtiyaçların karşılanabilmesinin değerlendirilmesi

Engelliliğin Türü	Yardım Olmadan Kentsel Mekânda Günlük İhtiyacın Karşılanması		Toplam
	Rahatça Karşılatabiliyorum	Rahatça Karşılatabıyım	
Ortopedik engelli	% 29	% 71	% 100
Görme engelli	% 41	% 59	% 100
Ortalama	% 35	% 65	% 100

6.2.5. Kamuya ait binalardan yararlanabilme

Çizelge 6.24. Kamuya ait binalardan yararlanabilme durumunun dağılımı

Kamuya Ait Binalardan Yararlanabilme	Sayı	Yüzde
Hepsinden sorunsuz yararlanıyorum	23	13,0
Bir kısmından sorunsuz yararlanıyorum	19	29,0
Bir kısmından kabul edilebilir sorunla yararlanıyorum	33	33,0
Sorunsuz yararlanabildiğim yok	25	25,0
Toplam	100	100,0

Kamuya ait binalardan yararlanabilme sorusuna her iki grubun verdiği cevaplar bir arada değerlendirildiğinde; konuyla ilgili soruya “Hepsinden Sorunsuz Yararlanıyorum” şeklinde

cevap verenlerin oranı %23 iken “Sorunsuz Yararlanabildiğim Yok” şeklinde cevap verenlerin oranı %25’dir. Engel gruplarına göre soruya verilen cevaplar ayrı olarak incelendiğinde; ortopedik engellilerin sadece %24’lik bir kısmının rahat bir şekilde kamuya ait binalar yararlanabildiği tespit edilmiştir. Bu oranın görme engellilerde yalnızca %22 olduğu belirlenmiştir.

Buna ilave olarak, ortopedik engelliler tarafından verilen ortak cevap, bazı kamu kurumlarında asansörlerin bulunmamasıdır. Asansör bulunan kamu kurumlarında ise bazı zamanlarda asansörlerin çalışmaması ortopedik engelliler için sorun teşkil etmektedir.

Görme engelliler ise soruna farklı şekilde yaklaşmışlardır. Görme engelliler özellikle hastanelerde sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan bireylerde özellikle 15–25 yaş grubundaki, çoğu öğrenci olan görme engelli bireylerin yaşadıkları problemler sadece hastane ve kütüphanelerle sınırlı kalmamaktadır. Kişi eğitim gördüğü okulda dahi yolunu bulamamaktadır. Diğer ortak bir sorun ise, gidilen birçok kütüphane, hastane gibi kamu kurumlarında görme engellinin binayı rahatça tanıyabileceği kabartmalı krokilerin bulunmamasıdır. Sorun sadece kamu kurumları içinde yaşanmamakta, görme engelli birey kamu kurumunun önüne geldiği zaman binanın kaç numara olduğunu ve hatta hangi kuruma ait olduğunu bilememektedir.

Çizelge 6.25. Engellilik türüne göre kamuya ait binalardan yararlanabilme

Kamuya Ait Binalardan Yararlanabilme	Hepsinden Sorunsuz Yararlanıyorum	Bir Kısmından Sorunsuz Yararlanıyorum	Bir Kısmından Kabul Edilebilir Sorunla Yararlanıyorum	Sorunsuz Yararlanabildiğim Yok	Toplam
Ortopedik Engelli	% 24	% 16	% 38	% 22	% 100
Görme Engelli	% 22	% 22	% 28	% 28	% 100
Ortalama	% 23	% 19	% 33	% 25	% 100

6.2.6. Eğlence mekânlarına gitme sıklığının değerlendirilmesi

Çizelge 6.26. Eğlence mekânlarına gitme sıklığının değerlendirilmesi durumunun dağılımı

Eğlence Mekânlarına Gitme Sıklığı	Sayı	Yüzde
Haftada 2-3 defa	6	6,0
Haftada 1 defa	12	12,0
Ayda 2-3 defa	21	21,0
Ayda 1 veya daha az	32	32,0
Hiç Gitmiyorum	29	29,0
Toplam	100	100,0

Görüşme yapılan engelli bireylerin eğlence mekânlarına gitme sıklıkları incelendiğinde şöyle bir tablo ile karşılaşılmaktadır: hem ortopedik engellilerde hem de görme engellilerde eğlence mekânlarına haftada 2–3 defa veya daha fazla giden engellilerin sayısı oldukça azdır. Eğlence mekânlarına haftada bir defa gidenlerin oranı %12’dir. “Eğlence mekânlarına ayda 2-3 defa gidiyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı %21’dir. Anket sonuçlarında en büyük payı ise “ayda bir defa ve daha az gidiyorum” şeklinde cevap verenler almıştır. Özellikle bu gruptaki rakamların oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Soruya “hiç gitmiyorum” cevabını verenler oranı ise %29’dur.

Bu oranlar bize engelli bireylerin sosyal hayattan önemli bir şekilde uzak durduklarını ve bu durumun da kendilerini sosyal hayattan izole ettiğini açıkça göstermektedir. Hiç gitmiyorum cevabını veren engelli bireylere bunun nedenleri sorulduğunda genelde aynı cevaplar alınmıştır. Verilen cevaplarda dile getirilen sorunlar, diğer sorulara verilen yanıtlarda da olduğu gibi kentsel mekânın engellilere göre tasarlanmamasından kaynaklanan problemlerdir. Bu problemlerin engelli bireyi önemli bir derecede sosyalleşmekten uzaklaştırdığı da açık şekilde görülmektedir.

Fiziksel mekâna ilişkin, ortopedik engellilerin tümünün üzerinde önemle durduğu konu gidilen eğlence mekânlarının çoğunun tekerlekli sandalye kullanan engellilerin de düşünülerek tasarlanmamasıdır. Sinemaya dahi gidemediklerini belirten tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler, her tarafta merdivenlerin bulunmasından dolayı gidilen pek

çok eğlence mekânında, örneğin; sinemalarda engelliler için asansör bulunmamasından, sinemalardaki koltukların arasının çok dar olmasından dolayı bir eğlence mekânına gittikleri zaman dahi bir görevlinin yardımına ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 6.27. Engellilik türüne göre eğlence mekânlarına gitme sıklığının değerlendirilmesi

Eğlence Mekânlarına Gitme Sıklığı	Haftada 2-3 defa	Haftada 1 defa	Ayda 2-3 defa	Ayda 1 veya daha az	Hiç Gitmiyorum	Toplam
Ortopedik Engelli	% 7	% 13	% 25	% 33	% 22	% 100
Görme Engelli	% 5	% 11	% 17	% 31	% 36	% 100
Ortalama	% 6	% 12	% 21	% 32	% 29	% 100

6.2.7. Kent içi toplu taşıma araçlarından faydalanabilme

Çizelge 6.28. Kent içi toplu taşıma araçlarından faydalanabilme durumunun dağılımı

Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme	Sayı	Yüzde
Hepsinden sorunsuz yararlanıyorum	18	18,0
Bir kısmından sorunsuz yararlanıyorum	32	32,0
Bir kısmından kabul edilebilir sorunla yararlanıyorum	23	23,0
Sorunsuz yararlanabildiğim yok	27	27,0
Toplam	100	100,0

Ulaşım sadece engelli bireyler için değil birçok insan için de sorun teşkil eden bir problemdir. Ancak ulaşım ile ilgili problemlerin engelliler için daha fazla sorun oluşturduğu da önemli bir gerçektir. Kent içi toplu taşıma araçlarından günlük hayatlarındaki faaliyetleri aksamadan, tam anlamıyla faydalanabilen engellilerin oranı ortopedik engellilerde %15 olup görme engelliler grubunda ise bu oran %21'dir. Her iki engellilik grubu birlikte değerlendirildiğinde soruya "Hepsinden Sorunsuz Yararlanıyorum" şeklinde cevap verenlerin ankete katılanlar arasındaki oranının yalnızca %18 olduğu tespit edilmiştir. Verilen bu cevaplar kent içi ulaşımında engelli bireylerin önemli derece ihmal edildiğini göstermektedir.

Soruya “Sorunsuz Yararlanabildiğim Yok” ve Bir Kısımından Kabul edilebilir Sorunla Yararlanıyorum “ şeklinde cevap verenlerin oranı da oldukça yüksektir.

Engelli bireylerin verdikleri cevaplar doğrultusunda tespit edilen sorunlar şu şekildedir: ortopedik engellilerden tekerlekli sandalye kullanan bireylerin en fazla problemle karşılaşan ortopedik engelli bireyler olduğu tespit edilmiştir. Tekerlekli sandalye kullanan kişiler özellikle otobüsleri kullanamamaktadır. Birey, tekerlekli sandalye kullanmasa dahi koltuk değnekleriyle otobüse binmekte zorlanmaktadır. Özellikle, oturulacak kısımların engelli bireylere göre tasarlanmaması bu sorunu karşımıza çıkarmaktadır. Metrolarda özürlü turnikelerinde problemler yaşadıklarını belirten bireyler, aynı zamanda otobüsleri yüksekliklerinden dolayı kullanamadıklarını belirtmişlerdir. Ortopedik engelli bireylerden bir kısmı ise birçok toplu taşıma aracının ilgili mevzuatta öngörüldüğünden daha fazla insan taşımalarının engelli bireyin taşıt içerisinde işini zorlaştırdığını belirtmiştir.

Görme engellilerin en büyük sorunu ise otobüs duraklarında görme engellilere yönelik bir uyarı cihazının bulunmamasıdır. Bireyler bu yüzden toplu taşıma araçlarından gereksinimleri doğrultusunda tam olarak faydalanamamaktadır. Duraklarla birlikte sesli trafik lambalarının bulunmasını isteyen engelli bireyler, ayrıca duraklarda gelen otobüsün hangi istikamete gittiğini belirten sesli uyarı cihazlarının bulunmasını istemektedir. Görme engelli bireyin kendi güvenliği amacıyla, duraklarda kameraların bulunmuyor olması da en çok dile getirilen sorunlardan biridir. Metroda uyarı çizgilerinin belirgin olmaması görme engelliler için önemli bir sorundur. Uyarı çizgilerinin görme engelli bireyin bastonla algılayabileceği şekilde belirgin olması gerekmektedir. Kişiler görüşmeler sırasında daha önceki yıllarda uyarı çizgisini fark etmedikleri için ölüm tehlikesi geçiren görme engelli bireylerin varlığına işaret etmişlerdir. Engelli bireylerin karşısına çıkan diğer bir sorun ise; toplu taşıma araçlarını kullanan kişilerin eğitimsiz olmasıdır. Sesli uyarı sistemi olmadığı için durak kaçırdıklarını belirten görme engelli bireyler ayrıca, toplu taşımacılıkta görevli kişilerin durakta sadece bekleyen tek bir görme engelli birey varsa duraklarda durmadıklarını ve bazen yardımcı olmadıklarını belirtmişlerdir. Verilen bu cevaplar da toplu taşımacılıkta görevli insanların engelliler konusunda daha iyi bir eğitimden geçirilmesi gerektiğini ve bu insanların bilinçlendirilmesinin zorunlu olduğunu göstermektedir.

Çizelge 6.29. Engellilik türüne göre kent içi toplu taşıma araçlarından faydalanabilme

Toplu Taşıma Araçlarından Faydalanabilme	Hepsinden Sorunsuz Yararlanıyorum	Bir Kısmından Sorunsuz Yararlanıyorum	Bir Kısmından Kabul edilebilir Sorunla Yararlanıyorum	Sorunsuz Yararlanabilmediğim Yok	Toplam
Ortopedik Engelli	%15	%35	%24	%26	%100
Görme Engelli	%21	%29	%22	%28	%100
Ortalama	%18	%32	%23	%27	%100

6.2.8. Ankara kenti genelinde toplu taşıma aracı tercihi

Çizelge 6.30. Ankara kenti genelinde toplu taşıma aracı tercihi durumunun dağılımı

Toplu Taşıma Aracı Tercihi	Sayı	Yüzde
Otobüs	56	56,0
Ankaray-Metro Banlıyo Treni	33	33,0
Dolmuş	6	6,0
Taksi	5	5,0
Toplam	100	100,0

Ankara İli genelindeki toplu taşıma aracı tercihlerine baktığımız zaman ortopedik engelli bireyler ile görme engelli bireyler arasında toplu taşıma aracı tercihi bakımından çok büyük farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Ortopedik engellilerde toplu taşıma tercihinde otobüs tercihi %41'luk bir paya sahipken, görme engellilerde toplu taşımada otobüsü tercih edenler %71'dir. Ortopedik engellilerin en fazla tercih ettikleri ulaşım aracı olan metro, %46 oranında kullanılmaktadır. Görme engelli bireylerin metro tercihi ise sadece %20'dir. Ortopedik engellilerde dolmuş yalnızca %5 oranında tercih edilirken, görme engellilerde ise bu oran %7'dir. Taksi ise ortopedik engelli bireylerde %8 oranında tercih edilirken görme engelli bireylerde %2 tercih edilmektedir.

Ankete dair verilen yanıtlardan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, her iki engelli grubunda da en fazla tercih edilen toplu taşıma aracının otobüs olduğu tespit edilmiştir. Otobüsün her iki engel grubunda da bu kadar tercih edilmesinin nedeni otobüsün her iki engel grubuna yönelik uygun tasarımlarının olması değil, otobüsün kent içi toplu taşıma

daha yaygın olmasıdır. Engellilerin en çok tercih ettiği toplu taşıma araçlarında, ikinci sırada ise metro yer almaktadır. Metronun tüm özür gruplarında tercih edilme oranı %33'dür. Buna karşın, toplu taşıma aracı tercihinde, dolmuşun tercih oranı %6 ve taksinin tercih oranı ise %5'lik bir paya sahiptir. Farklı engel gruplarında farklı tercihlerin bulunmasının nedenlerini ise şu şekilde açıklanabilir; Ortopedik engellilerin metroyu tercih etmesinin nedeni tekerlekli sandalye kullanan birisinin otobüsü kullanmasının imkânsızlığıdır. Otobüslerde asansörlü merdivenlerin bulunmaması ortopedik engelli birey için sorun oluşturmaktadır. Sadece tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelliler değil, yürüyebilen ancak koltuk değnekleri kullanan ortopedik engelliler de otobüse binerken çok büyük sıkıntılar yaşamaktadır. Bu yüzden ortopedik engelliler toplu taşıma tercihlerini önemli bir oranda metrodan yana kullanmaktadır. Tercihini dolmuş olarak yapan ortopedik engelli bireyler bunun nedeni olarak ise sadece dolmuşlarda tutunacak yerin olmasından kaynaklandığını belirtmişlerdir. Engelli bireylerin gerek özürlü turnikelerinde problem yaşamaları, gerekse otobüsleri de yüksekliklerinden dolayı kullanamamaları bu sonuçlara yol açmaktadır. Sadece gelip gittikleri güzergâha bağlı olarak toplu taşıma aracı tercihinin belirleyen engelliler de bulunmaktadır. Burada birey için ulaşımda kullanılan aracın tercih nedeni engelli bireyin ihtiyaçlarına ne şekilde cevap verdiği değil, gidilen güzergâha göre araç seçimini yapmasıdır.

Çizelge 6.31. Engellilik türüne göre Ankara kenti genelinde toplu taşıma aracı tercihi

Toplu Taşıma Aracı Tercihi	Otobüs	Ankaray-Metro Banlıyo Treni	Dolmuş	Taksi	Toplam
Ortopedik engelli	% 41	% 46	% 5	% 8	% 100
Görme engelli	% 71	% 20	% 7	% 2	% 100
Ortalama	% 56	% 33	% 6	% 5	% 100

6.2.9. Kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliklerine katılım durumu

Çizelge 6.32. Kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliklerine katılım durumunun dağılımı

Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Etkinliklerine Katılım	Sayı	Yüzde
Katılıyorum	68	68,0
Katılmıyorum	32	32,0
Toplam	100	100,0

Kamu kurum ve kuruluşlarının hazırladıkları etkinliklere her iki engelli grubunda da katılımın fazla olduğu tespit edilmiştir. Ortopedik engellilerde soruya “evet kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliklerine katılıyorum” şeklinde cevap verenlerin oranı %71 olup görme engelli bireylerde ise bu oran %65’dir. Buna ilave olarak, engellilerin etkinliklere katılma durumunun toplam engelli bireylerin sayısı içerisindeki oranı ise %68’dir. Çoğu zaman, toplumsal ayrımcılığa uğrayan engelli bireyler özellikle dernek faaliyetlerinde sosyalleşebilme fırsatı bulabilmektedir. Birey kendisi gibi görme engelli ve ortopedik engelli bireylerle aynı ortamı paylaşarak sosyal açıdan kendini daha rahat hissetmektedir. Aynı sorunlara sahip bireyler bu şekilde sorunlarının dışına daha rahat çıkabilmektedir. On iki kişi kamu kurum ve kuruluşlarının, yapılan etkinlikleri yeterli şekilde duyurmadıklarını belirtmiştir.

Çizelge 6.33. Engellilik türüne göre kamu kurum ve kuruluşlarının etkinliklerine katılım durumu

Engelliliğin Türü	Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Etkinliklerine Katılım		Toplam
	Katılıyorum	Katılmıyorum	
Ortopedik Engelli	% 71	% 29	% 100
Görme Engelli	% 65	% 35	% 100
Ortalama	% 68	% 32	% 100

6.2.10. Ev dışında geçirilen zamanın değerlendirilmesi

Çizelge 6.34. Ev dışında geçirilen zaman değerlendirilmesi durumunun dağılımı

Ev Dışında Geçirilen Zaman	Sayı	Yüzde
Sürekli katıldığım bir aktivite var	58	58,0
Sürekli katıldığım bir aktivite yok	42	42,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireylerin ev dışında geçirdikleri zamana bakıldığında her iki engel gurubunda da %50'nin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu oranın büyük bir kısmının çalışan bireyler oluşturduğu görülmüştür. Sürekli katıldığı bir aktivite olmayan bireylerin oranında %42 olduğu tespit edilmiştir. Ev dışında geçirilen zamanın kaç saat olduğuna bakıldığında sürekli katıldığı bir aktivitesi olan bireylerde ortalama 10 saat civarında, sürekli katıldığı bir aktivitesi olmayan bireylerde ise ortalama 3-4 saat olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 6.35. Engellilik türüne göre ev dışında geçirilen zaman değerlendirilmesi

Engelliliğin Türü	Ev Dışında Geçirilen Zaman		Toplam
	Sürekli Katıldığım Bir Aktivite Var	Sürekli Katıldığım Bir Aktivite Yok	
Ortopedik engelli	% 63	% 37	% 100
Görme engelli	% 53	% 47	% 100
Ortalama	% 58	% 42	% 100

6.2.11. Ev dışındaki aktivitelerin kendi başına yapabilme durumu

Çizelge 6.36. Ev dışındaki aktivitelerin kendi başına yapabilme durumunun dağılımı

Ev Dışındaki Aktivitelerin Kendi Başına Yapabilme	Sayı	Yüzde
Tamamını kendi başıma	27	27,0
Bir kısmını kendi başıma	55	55,0
Kendi başıma yapabildiğim yok	18	18,0
Toplam	100	100

Ev dışındaki aktiviteleri tek başına yapabilme durumu tamamını kendi başına yapan ortopedik engelli bireylerin oranı %28, görme engelli bireylerin %26 ve her iki engel grubunda ise bu oran %27; aktivitelerin bir kısmını tek başına yapabilen ortopedik engelli bireylerin oranı %52, görme engelli bireylerin %58 ve her iki engel grubunda ise bu oran %55; aktivitelerin hiçbirini kendi başına yapamayan ortopedik engelli bireylerin oranı %20, görme engelli bireylerin %16 ve her iki engel grubunda ise bu oran %18 olduğu tespit edilmiştir. Aktivitelerin sadece bir kısmını tek başına yapan bireylerin oranının çok yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Engel gruplarında ortopedik engelli bireylerin görme engelli bireylere göre aktiviteleri tek başına yapabilme oranlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 6.37. Engellilik türüne göre ev dışındaki aktivitelerin kendi başına yapabilme durumu

Ev Dışındaki Aktivitelerin Kendi Başına Yapabilme	Tamamını Kendi Başına	Bir Kısmını Kendi Başına	Kendi Başına Yapabildiğim Yok	Toplam
Ortopedik engelli	% 28	% 52	% 20	% 100
Görme engelli	% 26	% 58	% 16	% 100
Ortalama	% 27	% 55	% 18	% 100

6.2.12. Bazı şeyleri mekan tasarımı izin vermediği için yapamama durumu

Çizelge 6.38. Bazı şeyleri mekan tasarımı izin vermediği için yapamama durumunun dağılımı

Mekan tasarımı izin vermediği için yapamama	Sayı	Yüzde
Mekan tasarımı izin vermediği için yapamıyorum	75	75,0
Mekan tasarımı izin vermediği ölçüde yapıyorum	25	25,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireylerin bazı şeyleri mekan tasarımları izin vermediği için mi yapamıyorsunuz sorusuna verdikleri cevap: evet diyenlerin oranının %75, hayır diyenlerin ise %25 olduğu tespit edilmiştir. Bazı şeyleri mekan tasarımı izin vermediği için yapamayan engelli bireylerin oranının çok yüksek olduğu ve mekan tasarımlarında engellilere uygun yapılması gereken düzenlemelerin olduğunu göstermektedir.

Çizelge 6.39. Engellilik türüne göre bazı şeyleri mekan tasarımı izin vermediği için yapamama durumu

Engelliliğin Türü	Mekan Tasarımı İzin Vermediği İçin Yapamama		Toplam
	Mekan Tasarımı İzin Vermediği İçin Yapamıyorum	Mekan Tasarımı İzin Vermediği Ölçüde Yapıyorum	
Ortopedik engelli	% 80	% 20	% 100
Görme engelli	% 70	% 30	% 100
Ortalama	% 75	% 25	% 100

6.2.13. Yakınlarınız sizin dış mekanlara kendi başınıza gitmenize karşı yaklaşımının değerlendirilmesi

Çizelge 6.40. Yakınlarınız sizin dış mekanlara kendi başınıza gitmenize karşı yaklaşımının değerlendirilmesi durumunun dağılımı

Dış Mekana Kendi Başınıza Gitmenize Karşı Yaklaşımı	Sayı	Yüzde
Destekleyici	48	48,0
Çekimser	35	35,0
Karşı	17	17,0
Toplam	100	100

Engelli bireylerin yakınlarının dış mekanlara kendi başlarına gitmelerine karşı yaklaşımları; %48 oranında destekleyici, %35 oranında çekimser, %17 oranında da karşı oldukları tespit edilmiştir. Engelli bireylerin yakınlarının çekimser ve karşı olmasının en büyük sebepleri mekan tasarımları ve trafik deki eksik düzenlemeler olduğu görülmüştür. Engel grupların da görme engelli bireylerin yakınlarının ortopedik engelli bireylere yakınlarına göre daha destekleyici, daha az çekimser ve daha az karşı oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 6.41. Engellilik türüne göre yakınlarınız sizin dış mekanlara kendi başınıza gitmenize karşı yaklaşımının değerlendirilmesi

Dış Mekana Kendi Başınıza Gitmenize Karşı Yaklaşımı	Destekleyici	Çekimser	Karşı	Toplam
Ortopedik engelli	% 51	% 33	% 16	% 100
Görme engelli	% 45	% 37	% 18	% 100
Ortalama	% 48	% 35	% 17	% 100

6.2.14. Sizinle ilgilenen/yardımcı olan kişinin yakınlık derecesi

Çizelge 6.42. Sizinle ilgilenen/yardımcı olan kişinin yakınlık derecesi

İlgilenen/Yardımcı Olan Kişinin Yakınlık Derecesi	Sayı	Yüzde
Yardım almıyorum	75	75,0
Yardım alıyorum	25	25,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireylerle ilgilenen/yardımcı olan kişi var mı sorusuna “Yardım almıyorum” diyenlerin oranının %75, “Yardım alıyorum” diyenlerin oranının ise %25 olduğu tespit edilmiştir. Yardım alanların da yakınlık derecesinin; hepsinin aile yakınları olduğu görülmüştür.

6.2.15. Yardımın maddi boyutu

Yardım alan engelli bireylerin aldıkları yardımın maddi boyutu sorusuna verdikleri cevap; hepsinin yardımcı olan kişilerin yakınlık derecesinde de tespit ettiğimiz gibi aile çevresi olması ve bundan dolayı da maddi bir boyutunun olmadığı tespit edilmiştir. Yardımcı olan kişiler aile çevresi olmasında ki en büyük sebebinde maddi sıkıntılar olduğu tespit edilmiştir.

6.2.16. Sosyal yaşam aktivite grupları

Çizelge 6.43. Sosyal yaşam aktivite grupları durumunun dağılımı

Sosyal Yaşam Aktivite Grupları	Sayı	Yüzde
Genelde özürlü insanlar	64	64,0
Genelde özürlü olmayan insanlar	36	36,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireylerde sosyal yaşam aktivite gruplarına baktığımızda engelli bireylerin engel grubu çok fark etmeksizin genelde sosyal yaşam aktivitelerini özürlü insanlarla geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Sosyal yaşam aktivitelerini genelde özürlü insanlarla geçiriyorum diyen engelli oranının %64 olması engelli bireylerin toplumdan izole olduğunun bir göstergesidir. Bununla birlikte neden genelde özürlü insanlarla sorusunu sorduğumuzda ise sosyal yaşam alanlarının engellilere göre tasarlanmadığını ve insanların tutumlarının bizi mecbur bıraktığını ifade etmişlerdir.

Çizelge 6.44. Engellilik türüne göre sosyal yaşam aktivite grupları

Engelliliğin Türü	Sosyal Yaşam Aktivite Grupları		Toplam
	Genelde Özürlü İnsanlar	Genelde Özürlü Olmayan İnsanlar	
Ortopedik Engelli	% 60	% 40	% 100
Görme Engelli	% 68	% 32	% 100
Ortalama	% 64	% 36	% 100

6.2.17. Engelden dolayı tutum farklılıklarının hissedilmesine ilişkin bulgular

Çizelge 6.45. Engelden dolayı tutum farklılıklarının hissedilmesine ilişkin durumunun dağılımı

Tutum Farklılıklarının Hissedilmesi	Sayı	Yüzde
Tutum farklılıklarını hissediyorum	59	59,0
Tutum farklılığı hissetmiyorum	41	41,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireyler engellerinden dolayı çoğu zaman toplumdan dışlanabilmektedir. Bu kişilere fiziksel eksiklik ve farklılıklarından dolayı genelde bir acıma duygusuyla yaklaşılmaktadır. Bu durum engelli bireylerin sosyalleşmesini engelleyebilmektedir.

Görüşmeye katılan ortopedik engelli bireylerin %55'i toplum içinde tutum farklılıkları hissettiklerini, görme engellilerin ise %63'ü tutum farklılıkları hissettiklerini açıklamıştır. Toplamda %59'luk bir grubun toplum içinde farklı tutumlara maruz kaldıkları görülmektedir. Bu tutum farklılıkları ise engelli bireylerin sosyal hayatlarını çoğu zaman olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Soruya “hayır, farklı bir tutum hissetmiyorum” cevabını verenler ise bu duruma alıştıklarını ve bu durumdan artık etkilenmediklerini belirtmişlerdir. Görüşülen kişilerin bazıları “kişilerin bakışlarını önemsemiyorum” şeklinde cevap verirken ankete katılan bazı engelli bireyler ise “toplumun bazı zamanlarda benden kurtulmak istediğini hissediyorum “ cevabını vermiştir.

Bireyler genel olarak, toplumun önyargılarını öne çıkarmasından şikâyetçi olurken bu durumun da çoğu zamanlarda iletişim problemine yol açtığını ve bu durumun kişiyi moral açısından olumsuz etkilediğini de belirtmişlerdir. Hayatın her alanında bu tutum farklılıklarını hisseden bireyler toplumun engelli bireyi “işe yaramaz” olarak görmesinden şikâyet etmektedir. Sosyal yaşamları dışında bu davranış farklılıklarının çalışma hayatlarında da önemli bir şekilde karşılımlarına çıktığını belirten kişiler, insanların bakışlarının rahatsız etmesinin yanında bazen iş hayatında da kendilerini kabullenilmemiş olarak hissettiklerini açıklamışlardır.

Çizelge 6.46. Engellilik türüne göre engelden dolayı tutum farklılıklarının hissedilmesine ilişkin bulgular

Engelliliğin Türü	Tutum Farklılıklarının Hissedilmesi		Toplam
	Tutum Farklılıklarını Hissediyorum	Tutum Farklılığı Hissetmiyorum	
Ortopedik engelli	% 55	% 45	% 100
Görme engelli	% 63	% 37	% 100
Ortalama	% 59	% 41	% 100

6.2.18. Tutum farklılıklarının sosyal hayatınıza etkileri

Çizelge 6.47. Tutum farklılıklarının sosyal hayatınıza etkileri durumunun dağılımı

Tutum Farklılıklarının Sosyal Hayata Etkileri	Sayı	Yüzde
Dışarı çıkmak istemiyorum	23	23,0
Gerekli durumlarda dışarı çıkıyorum	26	26,0
Psikolojik etkileniyorum	40	40,0
Olumlu tepkiler cesaretlendiriyor	11	11,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireyler tutum farklılıklarının sosyal hayatınıza etkisi sorusuna %40'ı psikolojik olarak etkilendiğini, %26'sı sadece gerekli durumlarda dışarıya çıktığını, %23'ü dışarı çıkmak istemediğini ifade etmişlerdir. Bu üç faktör de engelli bireyleri olumsuz etkileyen sosyal hayata tutunmaları zorlaştıran bir etkendir ve oranında %89'luk çok yüksek bir oran olduğu tespit edilmiştir.

Kişi toplumun farklı tutumları sebebiyle kendini farklı hissetmektedir. Toplumda insanların farklı bir şekilde çoğu zaman acıma duygusuyla engelli bireye yaklaşması kişinin sosyalleşmesini engellediği gibi engelli bireyleri aynı zamanda psikolojik açıdan da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Alınan bu cevap engelli bireylere karşı tutum farklılığının göz ardı edilemeyecek bir boyutta olduğunu ve engelli bireyin bu durumdan olumsuz bir şekilde etkilendiğini göstermektedir.

Toplumdaki diğer bireylerin engelli vatandaşlara çoğu zaman yardım etmek amacıyla yaklaşımlarının ise aslında güzel bir tutum olduğu belirtilirken, bazı durumlarda bu durumun abartılmasının da yanlış bir tutum olduğu belirtilmiş, bunun engelli bireyi daha fazla tedirginliğe sürüklediği ifade edilmiştir. Buna ilave olarak, eğitim düzeyi yüksek insanların dahi çoğu durumda kendilerine bilinçli bir şekilde yaklaşmadıklarını belirtmişlerdir. Bazı bireyler ise toplumda bazı insanların yardımcı olmaları beklenen durumlarda hiçbir şekilde yardımcı olmadıklarını vurgulamıştır.

Çizelge 6.48. Engellilik türüne göre tutum farklılıklarının sosyal hayatınıza etkileri

Tutum Farklılıklarının Sosyal Hayata Etkileri	Dışarı Çıkmak İstemiyorum	Gerekli Durumlarda Dışarı Çıkıyorum	Psikolojik Etkileniyorum	Olumlu Tepkiler Cesaretlendiriyor	Toplam
Ortopedik engelli	% 19	% 24	% 45	% 12	% 100
Görme engelli	% 27	% 28	% 35	% 10	% 100
Ortalama	% 23	% 26	% 40	% 11	% 100

6.2.19. Sportif etkinliklere katılım durumu

Çizelge 6.49. Sportif etkinliklere katılım durumunun dağılımı

Sportif Etkinliklere Katılım	Sayı	Yüzde
Katılıyorum	34	34,0
Katılmıyorum	64	64,0
Toplam	100	100,0

Sportif etkinliklere katılım durumu her iki engelli grubunda da düşük oranlardadır. Ortopedik engellilerin sadece %17'si soruya "evet, katılıyorum" şeklinde cevap verirken görme engelli bireylerde bu oran %11'dir. Karşımıza çıkan bu oranlar birlikte değerlendirildiğinde, her iki engelli grubunda sadece %14'lük bir grubun sportif etkinliklere katıldığını tespit edilmiştir. Yöneltilen soruya "hayır, katılmıyorum" cevabını veren bireylerin çoğunluğunun fiziksel yapılarının müsait olmamasından dolayı sportif etkinliklere katılmadıklarını belirtmiştir.

Çizelge 6.50. Engellilik türüne göre sportif etkinliklere katılım durumu

Engelliliğin Türü	Sportif Etkinliklere Katılım		Toplam
	Katılıyorum	Katılmıyorum	
Ortopedik engelli	% 17	% 83	% 100
Görme engelli	% 11	% 89	% 100
Ortalama	% 14	% 86	% 100

6.2.20. Kentsel tasarım kuralları hakkında bireyin bilgi durumu

Çizelge 6.51. Kentsel tasarım kuralları hakkında bireyin bilgi durumunun dağılımı

Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bireyin Bilgi Durumu	Sayı	Yüzde
Bilgim var	29	29,0
Bilgim yok	71	71,0
Toplam	100	100,0

Türk Standartları Enstitüsü'nün kentsel mekânda engelli bireylerin daha rahat yaşamlarını sürdürebilmeleri amacıyla düzenlediği kurallar bulunmaktadır. Türk Standartları Enstitüsü bu kuralları 3 ana başlık altında toplamıştır. Bu kurallar;

- 1- Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar için Sokak, Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları (TS 12576),
- 2- Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri, Özürlü ve Yaşlılar için Tesislerde Tasarım Kuralları (TS 12460),
- 3- Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları (TS 9111).

Anket görüşmesi yapılan engelli bireylere bu kurallar hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları sorusu yöneltilmiştir. Görüşme yapılan ortopedik engelli bireylerin sadece %35'nin, görme engelli bireylerin ise sadece %23'nün bu kurallar hakkında bilgi sahibi oldukları görülmüştür. Her iki engel grubu birlikte değerlendirildiğinde, toplam engelli bireylerin sadece %29'nun bu konuda bilgi sahibi oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 6.52. Engellilik türüne göre kentsel tasarım kuralları hakkında bireyin bilgi durumu

Engelliliğin Türü	Kentsel Tasarım Kuralları Hakkında Bireyin Bilgi Durumu		Toplam
	Bilgim Var	Bilgim Yok	
Ortopedik engelli	% 35	% 65	% 100
Görme engelli	% 23	% 77	% 100
Ortalama	% 29	% 71	% 100

6.2.21. Kentsel tasarım kuralları Ankara kenti genelinde uygulanma düzeyi

Çizelge 6.53. Kentsel tasarım kuralları Ankara kenti genelinde uygulanma düzeyi durumunun dağılımı

Kentsel Tasarım Kuralları Ankara Kenti Genelinde Uygulanma Düzeyi	Sayı	Yüzde
Uygulanıyor	20	20,0
Uygulanmıyor	80	80,0
Toplam	100	100,0

Türk Standartları Enstitüsü'nün düzenlemiş olduğu kurallar hakkında bilgi sahibi olan bireylere bu kuralların Ankara İli genelinde ne kadar bir başarı yüzdesiyle uygulandığına ilişkin fikirleri sorulmuştur. Bu soruya ankete katılan engelli bireylerin %80'i "hayır" cevabını vermiştir. Soruya verilen cevapların çoğunluğunun hayır olması engelli bireylerin kentsel mekândaki hareketliliklerinin önemli düzeyde kısıtlanmış olduğunu açıkça göstermektedir.

Çizelge 6.54. Engellilik türüne göre kentsel tasarım kuralları Ankara kenti genelinde uygulanma düzeyi

Engelliliğin Türü	Kentsel Tasarım Kuralları Ankara Kenti Genelinde Uygulama Düzeyi		Toplam
	Uygulanıyor	Uygulanmıyor	
Ortopedik engelli	% 17	% 85	% 100
Görme engelli	% 23	% 75	% 100
Ortalama	% 20	% 80	% 100

6.2.22. Özürllüer kanunu hakkında bilgi durumu

Çizelge 6.55. Özürllüer kanunu hakkında bilgi durumunun dağılımı

Özürllüer Kanunu Hakkında Bilgi Durumu	Sayı	Yüzde
Bilgim var	38	38,0
Bilgim yok	62	62,0
Toplam	100	100,0

Engelli bireylere “Özürllüer Kanunu” hakkında bilgileri sorusuna %62’si bilgilerinin olmadığını, sadece %38’lik bir kısmının bilgilerinin olduğu tespit edilmiştir. Öncelikle burada özürllü bireylerin kendi çabaları ile veya dernekler vasıtası ile kendileri hakkında çıkan kanunlardan bilgi sahibi olmaları gerektiğini ve bu kanunlardaki eksiklikleri daha iyi ancak engelli bireylerin tespit edebileceğini öngörülmektedir.

Çizelge 6.56. Engellilik türüne göre özürllüer kanunu hakkında bilgi durumu

Engelliliğin Türü	Özürllüer Kanunu Hakkında Bilgi Durumu		Toplam
	Bilgim Var	Bilgim Yok	
Ortopedik engelli	% 48	% 52	% 100
Görme engelli	% 28	% 72	% 100
Ortalama	% 38	% 62	% 100

6.2.23. Özürlüler kanunda olumlu olarak gördüğünüz düzenlemeler

01.02.2005 tarihinde yürürlüğe girmiş olan Özürlüler Kanunu engelli bireylere yeni olanaklar sağlamıştır. Anket görüşmesi yapılan engelli bireylere yürürlükteki söz konusu kanun hakkındaki özellikle kişilerin trafikte, mekansal tasarımlarla ve sosyal yaşamla ilgili görüşleri sorulmuş olup kişilerin kanun hakkındaki olumlu bulduğu hususlar öğrenilmeye çalışılmıştır.

5378 sayılı Özürlüler Kanunu üç bölümden oluşmaktadır. Kanunun birinci bölümünde; kanunun amaç, kapsam, tanım ve genel esasları belirlenmiştir. İkinci bölümde; sınıflandırmalar, bakım, rehabilitasyon, istihdam, eğitim, iş ve meslek analizleri yapılmış olup üçüncü ve son bölümünde ise değiştirilen hükümlere yer verilmektedir.

Engelli bireylerin %18'i Türk Ceza Kanunu'nun 122. Maddesi'nin birinci fıkrasında geçen "dil, ırk, renk, cinsiyet" ibaresinden sonra "özürlülük" ibaresinin eklenmiş olmasına dikkat çekmiştir. Kanunun bu maddesiyle engelli bireylere karşı işlenen ayrımcılığın önlenmesi amaçlanmaktadır.

Kanunun 15. Maddesi'ne göre; "Özürlü çocuklara, gençlere ve yetişkinlere özel durumları ve farklılıkları dikkate alınarak, bütünleştirilmiş ortamlarda ve özürlü olmayanlarla eşit eğitim imkânı sağlanır. Hiçbir gerekçeyle özürlülerin eğitim alması engellemez" şeklindeki madde hükmüyle eğitimin özellikle bütünleştirilmiş ortamlarda verilecek olması özellikle eğitim çağında olan engelli bireyler tarafından üzerinde önemle durulan bir konudur.

Kanunla getirilmiş olan ve tüm engelli bireyler tarafından üzerinde durulan diğer bir konu ise, kentsel mekânın engelli bireyler tarafından olması gerektiği gibi kullanılabilmesi amacıyla konulmuş olan Geçici Madde 2 ve Geçici Madde 3'tür. Bu maddeler engelli bireyler tarafından kanunun en önemli ve en olumlu olan maddeleri arasında değerlendirilmiştir.

Geçici Madde 2'ye göre; "Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmi yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık

hizmet veren her türlü yapılar bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özurlülerin erişebilirliğine uygun duruma getirilir” denilmekte olup bu madde hükmüne paralel olarak Geçici Madde 3’te ise; “Büyükşehir belediyeleri ve belediyeler, şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin özurlülerin erişebilirliğine uygun olması için gereken tedbirleri alır. Mevcut özel ve kamu toplu taşıma araçları, bu kanunu yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde özurlüler için erişilebilir duruma getirilir” ifadesi bulunmaktadır. Bunlara ilave olarak kanunda özurlülere kamu ve özel sektörde istihdam sağlanması, sosyal güvenlik haklarının artırılması, bakıma ihtiyacı olan engellilere devlet destek sağlanması gibi konularda da olumlu adımların atıldığı görüşü tespit edilmiştir.

6.2.24. Özurlüler kanununda olumsuz veya yetersiz olarak gördüğünüz düzenlemeler

Engelliler tarafından eksiklik olarak nitelendirilen konular; öncelikle, engelli bireylerin kentsel mekânda hareketliliğini ve kişiye erişebilirliği sağlamak amacıyla konulmuş olan Geçici 2. ve Geçici 3. Madde’lerde bulunan yedi yıllık sürenin mimari engelleri kaldırmak için uzun bir süre olduğuna ilişkindir.

Kanunla maaşlarda iyileştirme yapıldığını belirten engelli bireyler bunun emekli engelliler için uygulanmadığını bunun da kanundaki önemli bir eksiklik olarak kaldığını belirtmişlerdir. Emeklilik konusunun engelli bireyler için daima önemli bir problem olduğunu belirten engellilerin bu durumun daha kapsamlı bir şekilde ele alınması gerektiği konusunda hemfikir olduğu tespit edilmiştir.

Bazı uygulamaların kâğıt üzerinde kalmaması gerektiğini belirten engelliler birçok meslek sınavında ayırt edildiklerini açıklarken bunun kanunla tamamen ortadan kaldırılması gerektiğini belirtmektedir. Eğitim yaşamlarına tam ve aktif bir şekilde devam edemeyen ve bu konuda birçok sorunla karşılaşan engelli bireyler, bu nedenle devlet memurluğuna girişte engelli bireyler için yaş sınırının kalkması gerektiğini belirtmişlerdir. Engelli bireylerle yapılan görüşmelerde kanun hakkında olumsuz fazla bir yönün bulunmadığı belirtilirken asıl problemin uygulamalarda kendini gösterdiği bir gerçektir. Özellikle kanunda yazılı olan birçok maddenin bir an önce hayata geçirilmesi, engellilerin öncelikle istediği bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

6.2.25. Engelinizle ilgili olarak kurum ve kuruluşlardan kentsel mekânın kullanımının kolaylaştırılmasına ilişkin beklentilerin değerlendirilmesi

Engelli bireylerin kamu kurum ve kuruluşlarından beklentileri genelde kentsel mekânın kullanılmasının kolaylaştırılmasına ilişkin beklentiler olmakla beraber meslek, sosyal haklar, ayrımcılık, maddi haklar konusunda da engellilerin birçok beklentileri bulunmaktadır.

Yapılan görüşmelerde üzerinde durulan konularla engelliler tarafından ifade edilen beklentiler incelendiğinde daha önce de belirtildiği gibi ortopedik engelliler için kent içi ulaşım büyük bir sorun teşkil ettiği tespit edilmiştir. Ortopedik engellilerin bu konudaki en büyük beklentileri her yerde asansör bulundurulmasıdır. Ancak bu şekilde kentin mimarisinin işlevsel olabileceğini belirten ortopedik engelliler kaldırımların özellikle önemli bir problem olduğunu, bunların Avrupa standartlarına uygun bir şekilde tasarlanması gerektiğini belirtmektedir. Tekerlekli sandalyede hayatını sürdüren ortopedik engellinin birçok merdivenin ve mantar taşlarının bulunduğu kaldırımlarda rahat hareket etme imkânının olmayacağı açıktır. Sadece rampa yapmakla gerekli düzenin sağlanamayacağını belirten ortopedik engelliler merdivenlerin mutlaka kaldırılması gerektiğini savunmaktadır. Bu durum sadece ortopedik engelli bireyler için sorun olmamakta, görme engelli bireyler de aynı tür problemleri yaşamaktadır. Kentin mimarisinde bulunan tabelaların da görme engelli bireyler için sorun yarattığını belirten bireyler bunların demirden yapılmaması gerektiğini engelli bireyler için özel olarak tasarlanmış bir şekilde ve farklı materyallerden yapılması gerektiğini vurgulamışlardır. Birçok yaya yolunda oyukların bulunması hem ortopedik engelliler için hem de görme engelliler için sorun oluşturmaktadır.

Tüm toplu taşıma araçlarının engelli vatandaşlar için ücretsiz olması gerektiği de önemli beklentilerden biridir. Bağımsız hareket edemeyen ve maddi problemler yaşayan engelli bireyler toplu taşıma araçlarının da ücretsiz olmamasından dolayı ayrıca problem yaşamaktadır. Ortopedik engelinden dolayı kişi, ücretsiz olan halk otobüsünü kullanamamakta, toplu taşıma aracı olarak metroyu seçmekte ve bu bağlamda maddi sorunlarla karşılaşmaktadır.

Trafikte birçok engelli aynı sorunları yaşarken özellikle bu konuda görme engelliler daha önemli sorunlar yaşamaktadır. Sesli trafik lambalarının bir an önce uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Çünkü görme engelli bireyler için en büyük sorunlardan biri karşıdan karşıya geçişlerde yaşanmaktadır. Aynı şekilde metrolarda da çeşitli uyarı işaretlerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Özellikle görme engelliler için metrolarda ve otobüs duraklarında kişinin hangi yöne gideceğini rahatça bulabilmesi amacıyla kabartmalı haritaların bulunması önemli bir zorunluluktur. Metrolarla birlikte otobüslerin de sesli olması gerektiği üzerinde durulan diğer önemli bir konudur. Toplu taşıma araçlarını kullanan kişilerin engelli bireyler hakkında daha fazla bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ciddi anlamda eğitim seminerlerinin verilmesi bu sebeple büyük önem taşımaktadır. Metrolarda görme engellilere yönelik güvenlik sorunlarının bulunduğu belirten engelliler görme engellinin hissedebileceği şekilde güvenlik hattının belirlenmesi gerektiğini belirtmekte ve şimdiye kadar bu konuda Ankara'da iki defa kaza yaşandığını belirten görme engellilere göre özellikle bu sorunun üzerinde durulması gerekmektedir. Otobüslerde de aynı şekilde asansör sisteminin artık hayat geçirilmesi gerekmektedir.

Yasaların yürürlüğe girdiğini ama uygulanmadığını belirten engelliler özellikle belediyelerin bu konuya daha fazla yönelmesi gerektiğini belirtirken, yaptırım gücü yüksek olan yasaların yürürlüğe girmesini beklemektedir. Ayrıca, kentin mimarisinin erişilebilirliğini sağlamak için yürürlüğe giren yasanın yedi yıllık bir süre öngörmesinin çok uzun bir zaman süreci olduğu belirtilmiştir. Bu sürenin mümkün olduğunca kısaltılması ise özellikle üzerinde durulan konulardan biridir.

Gidilen hiçbir kamu kurum ve kuruluşunda engelliler için tasarımların bulunmadığını belirten engelliler, resmi dairelerde engellilere yönelik uygulamalara gidilmesini ve ortopedik engelliler için ayrı asansörlerin yapılmasını istemektedir. Kamu kurumlarında ayrıca sadece engelli bireylere yönelik rehberlik hizmeti verecek görevlilerin bulunmasının şart olduğu belirtilmiştir. Sadece trafikte değil aynı zamanda kamu binalarında da sesli uyarı sisteminin bulunması gerekmektedir. Buna ilave olarak, kamu binalarının iç mekânlarının engelliler için kolay erişilebilir ve bu mekânların hareket alanlarının geniş olması gerekmektedir.

Engellilere karşı yapılan ayrımcılığın son bulması gerektiğini belirten engelliler, sağlam ve özürlü şeklinde bir ayrımın yapılmamasını istemektedir. Ayrımcılığı sadece sosyal hayatta değil iş hayatında da yaşadıklarını belirten engelliler özür gruplarına uygun iş alanlarının artırılması gerektiğini savunmaktadır. Özürliye daha fazla iş fırsatı verilmesi de beklentiler arasındadır. Kişi özürüne göre değil yapacağı işe göre değerlendirilmelidir. Görme engelli bireyler, ortopedik engellilerin daha kolay iş bulabildiğini belirtmiş olup ortopedik engellilere iş konusunda daha fazla önem verildiğini ama görme engellilere aynı önemin verilmediğini belirtmişlerdir. Bu konuda sıkıntı yaşayan görme engelli bireyler bu konuda yeni bir uygulamanın yürürlüğe konmasını istemektedir.

Engellilere yönelik daha fazla eğitim olanağının sağlanması ve eğitimde engelliler için daha fazla imkânın bulunması gerekmektedir. Hem engelli bireyin yaşadığı ulaşım problemleri hem de maddi anlamda yaşanan problemler gözetilerek engelli bireyin eğitim problemleri daha fazla üzerinde durulması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

7. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

DİE ve ÖİB’NİN (2004:6) 2002 yılında yaptığı Türkiye Özürlüler Araştırması’na göre, Türkiye’de engelli nüfusun toplam nüfusa oranı %12,29’dur. Ortopedik, görme, işitme, dil ve konuşma ile zihinsel engelli oranı ise %2,58’dir. Bu değerlerden anlaşılacağı üzere Türkiye’de engelli bireylerin oranı, toplam nüfusla birlikte değerlendirildiğinde engelli birey sayısının ülkemizde oldukça yüksek olduğu tespit edilmektedir.

“Bedensel ve Görme Engelli Bireylerin Trafikte Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı bu araştırmada yapılan anket çalışması sonucunda, elde edilen bulgulara göre trafikte karşılaştıkları sorunlar; ortopedik ve görme engelli bireylerin önemli sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu sorunların en önemlilerinden birisi kentsel mekânın kullanımında yaşanan aksaklıklar olarak tespit edilmiştir. Bu sorunların yanında kent yaşamını ilgilendiren sosyal problemlerde yaşandığı tespit edilmiştir. Engelli bireyler kent içi mekânlarda rahatlıkla hareket edemediği gibi kent içi ulaşım araçlarını da günlük hayatlarını sürdürebilecekleri biçimde kullanamamaktadır. Bireyler aynı zamanda kurumların ve kent içi birçok yapının engelli bireylere uygun yapılmaması nedenleriyle, engelli olmanın getirdiği olumsuzlukları en üst düzeyde yaşamaktadır. Yapılan çalışma sonucunda elde edilen bulgu ve sonuçları şu şekilde özetlememiz mümkündür:

Engelli bireyler, kentsel mekânda mekansal tasarımların getirdiği problemlere bağlı olarak sorunlar yaşamaktadır. Görüşme yapılan engelli bireylerin %65’i birinin yardımı olmadan kentsel mekânda günlük ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Engelli bireylerin %82’si kent içi toplu taşıma araçlarından tam olarak faydalanamamaktadır. Ortopedik engelli bireyler özellikle otobüslerde problem yaşamaktadır. Tekerlekli sandalye kullanan birey, otobüsü hiç kullanamamaktadır. Koltuk değneği kullanan engelli birey ise, otobüse binmekte zorlanmaktadır. Görme engelli birey ise sesli uyarı sistemi olmadığı için durak kaçırmaktadır. Ayrıca metrolarda uyarı çizgilerinin, kişinin, bastonla algılayabileceği düzeyde belirgin olmaması, görme engelli birey için önemli sorun yaratmaktadır.

Ankara İli genelinde toplu taşıma aracı tercihinin %56 oranıyla en fazla otobüs olduğu belirlenmiştir. Bunlara ilave olarak engelli bireylerin sık kullanılan mekanların oranı %61 gibi yüksek bir orana sahipken; bireylerin “ulaşım araçlarına giderken ve binerken

karşılaşılan zorlukların yüksek oranda olması ve olası gidiş-gelişler’de sınırlılıkların fazla olması bireylerin trafikte yaşadıkları sıkıntıları bir kat daha artırmaktadır.

Engelli bireylerin %77’si kamuya ait binalardan yararlanamamaktadır. Tekerlekli sandalye kullanan engelli bireyler, bazı kamu kurumlarında asansör bulunmamasından dolayı problemlerle karşılaşmaktadır. Görme engellilerin en büyük sorunu ise kamu kurumlarında görme engellinin binayı rahatça tanınmasına imkan veren kabartmalı krokilerin bulunmamasıdır.

Araştırmada, engelli bireylerin eğlence mekânlarına gitme sıklığının da çok düşük oranlarda seyrettiği görülmüştür. Burada büyük bir sorun, tekerlekli sandalye kullanan ortopedik engelli bireylerde karşılaşılmaktadır. Kentsel mekânda hemen hemen her yerde bulunan merdivenler, kentsel mekânın her kısmında olduğu gibi, eğlence mekânlarında da engelli bireyin karşısına, önemli bir sorun olarak çıkmaktadır.

Engelli bireylerin %68’i kamu kurum ve kuruluşlarının hazırladıkları etkinliklere katılmaktadır. Engelli bireylerin %66’sı sportif etkinliklere katılmamaktadır. Engelli bireylerin ev dışında sürekli katıldıkları bir aktivitesi olan birey oranı %58’dir. Ortalama 10 saat ev dışında zaman geçirmektedirler. Ev dışındaki aktivitelerin tamamını tek başına yapabilenlerin oranı %27’dir.

Engelli bireylerden bazı şeyleri mekan tasarımı izin vermediği için yapmayanların oranı %75’dir. Bunun yanında bireylerin yakınlarının ev dışına tek başlarına çıkmaları karşı yaklaşımları %52 oranında çekimser ve karşı olduğu görülmüştür. Engelli bireylere yardımcı olan kişilerinde sadece kendi yakınları olduğu görülmüştür.

Engelli bireylerde sosyal yaşam aktivite gruplarına baktığımızda genelde özürlü insanlarla beraber olma oranı %64’dür. Engelli bireyler engellerinden dolayı çoğu zaman toplumdan dışlanabilmektedir. Görüşmeye katılan engelli bireylerin %59’u toplum içinde tutum farklılıkları hissettiklerini açıklamıştır. Tutum farklılıklarının sosyal hayata etkisi ise %89 oranında olumsuz etkileri görülmüştür.

Görüşme yapılan kişilerin %71’i Türk Standartları Enstitüsü’nün kentsel tasarım kuralları hakkında bilgi sahibi değildir. Bilgi sahibi olanların %80’i ise bu kuralların Ankara İli

genelinde yeterli düzeyde uygulanmadığını belirtmiştir. Engelli bireylerin %38'i Özürlüler Kanunu hakkında bilgi sahibidir. Kanun genel olarak olumlu bulunmaktadır.

Tüm bu elde edilen veriler çerçevesinde, engelli bireyin trafikte önemli sorunlarla karşı karşıya oldukları tespit edilmiştir. Yapılan anket sonuçlarına göre, birey kentte yalnızca mekansal sorunlar yaşamamakta sosyal açıdan da problemler yaşamaktadır. Bu problemler ise kişinin sosyalleşmesine engel olmaktadır. Birey ayrımcı uygulamalar sebebiyle çalışma hayatına dahi adım atamamaktadır. Ülkemizde yaşayan engelli bireylerin yaşam standartlarının yükseltilmesi amacıyla çalışma yapılması zorunludur. Yapılabilecek çalışmalar şu şekilde özetlenebilir:

- Toplu taşıma araçlarını özellikle ortopedik engelli bireylerin kullanabileceği şekilde tasarlanıp daha kullanılabilir hale getirilmesi gerekmektedir.
- Kaldırımların ortopedik ve görme engelli bireylerin geçişini engellemeyecek şekilde tasarlanması gerekmektedir.
- Ortopedik engellilerin ulaşım araçlarına binerken ve kamu binalarından yaralanabilmesi için uygun asansörlerin yapılması gerekmektedir.
- Görme engelli bireylerin özellikle karşıdan karşıya geçerken, duraklara geldikleri zaman sesli uyarı cihazlarının yaygınlaşması gerekmektedir.
- Engelli bireylerin özellikle trafikte ve sosyal hayatlarında sınırlılıkları kaldırmak için öncelikle mekansal tasarımların düzenlenmesi gerekmektedir. Kentsel mekân en kısa süre içerisinde daha önceki bölümlerde ayrıntılı olarak değinilen TS 9111: Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları, TS 12576: Şehir İçi Yollar-Özürlü ve Yaşlılar İçin Sokak ve TS 12460: Şehir-İçi Yollar, Raylı Taşıma Sistemleri, Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar için Tesislerde Tasarım Kuralları Cadde, Meydan ve Yollarda Yapısal Önlemlerin Tasarım Kuralları'nda belirtilen kural, ilke ve standartlara uygun hale getirilmelidir. Kentsel mekânların engelli bireylerin kullanımı için en uygun hale getirilmesinde en önemli görev yerel yönetimlere düşmektedir. Yerel yönetimlerin görevlerini en iyi şekilde yapabilmeleri amacıyla yerel yönetimlere daha fazla maddi olanak sağlanmalıdır. Böylece yerel yönetimlerin engelsiz çevre ve planlı kentleşme için yapabileceği yatırımların önü açılmış olacaktır.

- Engelli bireylerin kamu kurum ve kuruluşların hazırladıkları engelli bireylerin bilinçlendirilmesi ile ilgili toplantılara katılımı artırılmalıdır. Burada en büyük görev engelli derneklerine düşmektedir.
- Engelli istihdamı arttırılmalıdır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Türkiye İş Kurumu'nun ortak yürüteceği uygulamalarla işverenlerin engellilerin istihdam edilmeleri konusunda teşvik edilmelerini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Engellilere yönelik ayrımcı uygulamalardan en fazla etkilenen grup engelli kadınlardır. Bu yüzden engelli kadınların özellikle iş hayatında istihdamı konusuna öncelikle önem verilmesi gerekmektedir. Engelli kadınların daha rahat bir şekilde iş hayatına girmeleri sağlanmalıdır. Bu yüzden işe alım sürecinde engelli kadınlara öncelik verilmelidir.
- Her engel grubunun kent içi mekânda yaşadığı problemler farklılık göstermekle beraber en büyük sorunun ulaşım konusunda yaşandığı bilinmektedir. Özellikle Ankara İli genelinde toplu taşıma tercihinin, maddi imkânsızlıklar nedeniyle halk otobüslerinden yana yapıldığı belirlenmiştir. Yapılabilecek en iyi uygulamalardan biri de sadece otobüslerin değil tüm toplu taşıma araçlarının engelliler için ücretsiz hale getirilmesidir. Bu şekilde engelli bireylerin önündeki önemli sorunlardan biri ortadan kalkmış olacaktır.
- Engellilere yönelik ayrımcı davranışların görülmesinde en büyük etken bu konuda halkın bilinçsizliğidir. Engelli bireylere nasıl davranılacağını bilmeyen kişiler, engelli bireylere yardım etmek isterken onların daha fazla kendilerini yetersiz görmelerine yol açmaktadır. Acıma duygusuyla yapılan yardımlar engelli bireylerin dış dünyadan daha fazla kopmalarına yol açabilmektedir. Bu amaçla halk, engelliler konusunda daha fazla bilinçlendirilmelidir. Bu konudaki bilinçlendirme bireylerin eğitim yaşamlarına başladığı ilk yıllardan itibaren verilmelidir. Bunun en iyi yolu ise engelli ve engelsiz bireylerin bir arada eğitimiyle daha fazla bir araya gelmelerinin sağlanmasıyla gerçekleştirilebilir. Ancak, bu şekilde bir bütünleşme sağlanabilecektir.

KAYNAKLAR

1. T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı. (2002). T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı: *Türkiye Özürlüler Araştırması 2002*, Ankara, Temmuz.
2. Burcu, E. (2004). Görme özürlü öğrencilerin eğitimlerine ilişkin düşünceleri ve sorunları: Ankara örneği. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, C.4, S.2, Ankara: Türkiye Körler Federasyonu Yayını, 2004.
3. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. (2005). *II. Özürlüler Şurası, Yerel Yönetimler ve Özürlüler Komisyon Raporları ve Genel Kurul Görüşmeleri. 26-28 Eylül*, Ankara.
4. Türk Standardı (1991). *TS 9111 Özürlü İnsanları İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları*, Ankara.
5. Kumtepe, H. (2001). *Ankara İlinde Yaşayanların Engellilere Yönelik Tutumları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
6. Winter, J. A. (2004). Toplumsal bir sorun çözümleyici olarak özürlü hakları hareketinin gelişimi. *ÖZ-VERİ*, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın, Aralık, C.1, S.2. 2004.
7. Çalık, S. (2004). Özürlülüğün ölçülmesinde metodolojik yaklaşımlar ve 2002 Türkiye özürlüler araştırması. *ÖZ-VERİ*, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın. Aralık, C.1, S.2, Ankara.
8. Kobal, G. (2005). Ortopedik yetersizlikten etkilenmiş olan ve sağlık yetersizliği olan çocuklar. *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Editör: Ayşegül Ataman, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
9. Özcan, H. (1986). Spastik çocuklar. *Aile ve Çocuk, Yıllık Dergi*, İstanbul.
10. Gümüş, D. Ç. (2001). *Kent İçi Toplu Taşımacılık Hizmetlerinde Özürlüler İçin Ulaşılabilirliğin Sağlanması*, Özürlüler Uzmanlığı Tezi, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara.
11. Tuncer, T. (2005). Görme yetersizliği olan çocuklar. *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Editör: Ayşegül Ataman, Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
12. Özçelik, İ. (1983). İşitme eğitimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. C.16.
13. Duygun, T. (2005). 1995-2005 İngiltere özürlüler ayrımcılıkla mücadele yasası ve yasayla ilgili güncel konular. *ÖZ-VERİ*, Mayıs, C.2, S.1, Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayını.

14. İkizoğlu, M. (2005). Özürlü, özürlü ailesi ve toplum ilişkisi. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, C.5, S.1, Mayıs, Ankara.
15. Türkiye Körler Federasyonu Tanıtım Rehberi. (2005). Ankara: Türkiye Körler Federasyonu Yayını, No.05.
16. Ergün, M. (2005). Ayrımcılık ve özürlüler. *ÖZ-VERİ*, C. 2, S. 1., Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın, Mayıs.
17. Tufan, İ. (2004). Türkiye’de engellilik ve engelli olmak. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, C. 4, S. 2, Ankara: Türkiye Körler Federasyonu Yayını,
18. Yılmaz, Z. (2004). Çalışan özürlülerin iş yaşamında karşılaştıkları sorunlar ve bunları etkileyen etmenler. *ÖZ-VERİ*, C.1, S.2. Ankara: T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Hakemli-Sürelî Yayın, Aralık.
19. Atak, E. (2001). *Engelsiz Yapılı Çevre Düzenlemelerinin Mevzuat Kapsamında İncelenmesi*. Özürlüler Uzmanlığı Tezi, Ankara: Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Ankara.
20. Türk Standardı: TS 12460 Şehir İçi Yollar-Raylı Taşıma Sistemleri. Bölüm 5: Özürlü ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları, Ankara, 1998
21. Türk Standardı. (1991). *TS 9111 Özürlü İnsanları İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları*, Ankara.
22. Kavruk, H. (2002). *Anakent’e Bakış. Türkiye’de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi*, Yayın No: 30 Derleme Eserler Dizisi, Ankara: Hizmet İş Sendikası Eğitim Yayınları.
23. T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı. (2005). *II. Özürlüler Şurası, Yerel Yönetimler ve Özürlüler Şura Kararları*, Ankara.

EKLER

EK-1. Anket Formu

Yapıldığı yer:

Tarih:

A-) ENGELLİ BİREY İLE İLGİLİ SORULAR:

1-) Cinsiyet:

- a-) Kadın b-) Erkek

2-) Yaşınız?

- a-) 15-25 b-) 26-35 c-)36-45
-
- d-) 46-55 e-) 56 ve üzeri

3-) Eğitim Durumunuz?

- a-) Okur- yazar değil b-) Okur- yazar c-) İlkokul d-) İlköğretim
-
- e-) Lise f-) Yüksekokul g-) Üniversitesi h-) Yüksek Lisans ve üzeri

4-) Medeni durumunuz?

- a-) Bekar b-) Evli

5-) Şu anda bir işte çalışıyor musunuz?

- a-) Evet b-) Hayır

6-) 5. soruya cevabınız hayır ise şu anda bir işte çalışmamanızın nedeni nedir?

.....

7-) Herhangi bir sosyal güvenliğiniz var mı?

- a-)Evet b-) Hayır

8-) Aylık ortalama geliriniz?

- a-) 900 TL veya altı b-) 901-1300 TL c-) 1301-1700 TL
-
- d-) 1701-2200 TL e-) 2201 ve üzeri

9-) Engelliliğin Türü?

- a-) Ortopedik engelli b-) Görme engelli

B-) ENGELLİ BİREYLERİN TRAFİKTE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR VE KENTSEL MEKAN KULLANIMI İLE İLGİLİ SORULAR:

10-) İş, okul ya da sık kullandığınız başka mekânlar var mı?

- a-) Evet b-) Hayır

11-) Araçlara binerken ya da durağa giderken ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz?

- a-) Mekânsal tasarımlar
-
- b-) Araçların fiziksel uygunsuzluğu
-
- c-) İnsanların tutumları
-
- d-) Diğer

EK-1.(Devam) Anket Formu

- 12-) Olası gidiş-gelişler için aşağıdaki kriterlerden uymak zorunda olduğunuz var mı?(birden çok işaretlenebilir)
- a-) “uygun güzergâhları tercih etmek zorunda kalmak”
b-) “birilerinin yardımına ihtiyaç duymak”
c-) “kalabalığın az olduğu saatleri tercih etmek”
d-) diğer
- 13-) Herhangi bir insanın yardımını olmadan kentsel mekanda günlük ihtiyaçlarınızı rahatça karşılayabiliyor musunuz?
a-) Evet b-) Hayır
- 14-) Kamuya ait binalar ne kadar yararlanabiliyor musunuz?
a-) Hepsinden hiçbir sorunla karşılaşmadan yararlanabiliyorum
b-) Bir kısmından hiçbir sorunla karşılaşmadan yararlanabiliyorum
c-) Bir kısmından kabul edilebilir düzeyde sorunla yararlanabiliyorum
d-) Sorunsuz yararlanabildiğim kamu binası yok
- 15-) Sinema, tiyatro, café vb. eğlence mekanlarına gitme sıklığınız nedir?
a-) Haftada 2-3 defa b-) Haftada 1 defa c-) Ayda 2-3 defa
d-) Ayda 1 veya daha az e-) Hiç gitmiyorum
- 16-) Kent içi toplu taşıma araçlarından ne kadar yararlanabiliyorsunuz?
a-) Hepsinden hiçbir sorunla karşılaşmadan yararlanabiliyorum
b-) Bir kısmından hiçbir sorunla karşılaşmadan yararlanabiliyorum
c-) Bir kısmından kabul edilebilir düzeyde sorunla yararlanabiliyorum
d-) Sorunsuz yararlanabildiğim toplu taşıma aracı yok
- 17-) Ankara kenti genelinde en fazla hangi toplu taşıma aracını tercih ediyorsunuz?
a-) Otobüs b-) Ankaray-metro-banliyo treni c-) Dolmuş d-) Taksi
- 18-) Dernek, vakıf, belediyeler ve diğer kamu kuruluşlarının engelliler için hazırladıkları etkinliklere katılıyor musunuz?
a-) Evet b-) Hayır
- 19-) Sürekli katıldığınız bir aktivite var mı?
a-) Evet b-) Hayır
Gün içinde ev dışında kaç saat geçirebiliyorsunuz?
.....
- 20-) Ev dışındaki aktivitelerin ne kadarını kendi başınıza gerçekleştirebiliyorsunuz?
a-) Tamamını kendi başıma gerçekleştirebiliyorum
b-) Bir kısmını kendi başıma gerçekleştirebiliyorum
c-) Hiçbiri kendi başıma gerçekleştiremiyorum
- 21-) Bazı şeyleri mekan tasarımı izin vermediği için mi yapamıyorsunuz?
a-) Evet b-) Hayır

EK-1.(Devam) Anket Formu

- 22-)** Yakınlarınız sizin dış mekanlara kendi başınıza gitmenize karşı yaklaşımları nasıl?
a-) Destekleyici
b-) Çekimser
c-) Karşı ise bunun sebebi dış mekan tasarımları mı?
(Evet /Hayır).....
- 23-)** Sizinle ilgilenen/yardımcı olan kişinin yakınlık derecesi nedir?
.....
- 24-)** 23. Soruya cevabınız evet ise bu yardımın maddi bir boyutu var mı?
a-) Evet b-) Hayır
- 25-)** Sosyal yaşam aktivitelerini genelde özürlü insanlarla mı geçiriyorsunuz?
a-) Evet b-) Hayır
- 26-)** Engelinizden dolayı insanların size karşı olan tutumlarında farklılık hissediyor musunuz?
a-) Evet b) Hayır
- 27-)** 26. soruya cevabınız evet ise bu tutum farklılıkları sosyal hayatınızı hangi açılardan etkiliyor?
a-) Herhangi bir iş için dışarıya çıkmak istemiyorum
b-) Sadece gerekli durumlarda dışarı çıkıyorum
c-) Psikolojik olarak rahatsız oluyorum
d-) Olumlu tepkilerin destekleyici etkileri var
- 28-)** Sportif etkinliklere katılıyor musunuz?
a) Evet b) Hayır
- 29-)** Türk Standartları Enstitüsünün engelliler için uyulması gereken kentsel tasarım kuralları hakkında bilginiz var mı?
a-) Evet b-) Hayır
- 30-)** 29. soruya cevabınız evet ise bu ilkelerin Ankara kenti genelinde yeterli düzeyde uygulandığını düşünüyor musunuz?
a-) Evet b-) Hayır
- 31-)** 01.07.2005 tarihinde kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler Kanunu hakkında bilginiz var mı?
a-) Evet b-) Hayır
- 32-)** 31. soruya cevabınız evet ise bu kanun'da olumlu olarak gördüğünüz düzenlemeler nelerdir?
.....
.....

EK-1.(Devam) Anket Formu

33-) 01.07.2005 tarihinde Kabul edilen 5378 sayılı Özürlüler Kanununda olumsuz veya yetersiz olarak gördüğünüz düzenlemeler var mı?

.....
.....

34-) Engelinizle ilgili olarak kurum ve kuruluşlardan kentsel mekanın kullanımının kolaylaştırılmasına ilişkin beklentileriniz nelerdir?

.....
.....

A

Ankara · 51
Araştırma · 29, 32, 35
Avrupa · 22

B

Birey · 32, 35
BÜLGULAR ve YORUM · 35

C

Cinsiyet · 35

Ç

Çizelge · 15, 35, 36, 37, 38, 39, 40,
41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49,
50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58,
59, 60, 61, 62, 63, 64, 65
Çalışma · 39

D

Durum · 26

E

Eğitim · 37
Eğlence · 48
EKLER · 77
Ev · 20, 21
Etik · 54

G

GİRİŞ · 1
Görme · 9, 10, 13
Gelir · 41

İ

İmar · 22

K

Kamu · 47, 53
Kanun · 21, 22
Katılım · 32
KAVRAMLAR ve TANIMLAR · 7

KAYNAK ARAŞTIRMASI · 5
KAYNAKLAR · 75

M

Medeni · 38
Mekan · 32, 42, 56
Mevcut Durum · 26

O

Ortopedik · 9, 12

Ö

Öneriler · 71
Örneklem · 30
Özürü · 21, 25, 65, 66

P

Psikolojik · 15

S

SONUÇ ve ÖNERİLER · 71
Sorunlar · 27
Sosyal · 15, 40, 58
Sportif · 62
Standart · 23

Ş

Şehir · 23, 24

T

Tasarım · 56
Taşıma · 49
Trafik · 32, 42

U

Ulaşım · 43
UYGULANAN YÖNTEM · 29

V

Veri · 36

Y

Yakınlık · 58
Yaklaşım · 57
YASAL DÜZENLEMELER · 21
Yaş · 36
YEREL YÖNETİMLER · 21, 25

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : GEZEN Bayram
Uyruğu : T.C.
Doğum tarihi ve yeri : 01.09.1981 Karaman
Telefon : 0 554 950 24 70
e-mail : bayramgezen@yahoo.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Y.Lisans	Gazi Üniversitesi/T.Pl. ve Uyg.	Devam ediyor
Lisans	Gazi Üniversitesi/Elektrik Öğrt.	2004
Lise	Karaman Teknik Lisesi	1999

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2014-Hale	Özel Şirket	İdari Yönetici

Yabancı Dil

İngilizce

Yayımlar

-

Hobiler

Masa tenisi, gezmek

GAZİ GELECEKTİR..